

Dr. sc. Ivana Radić*

HRVATSKI SUSTAV MALOLJETNIČKIH SANKCIJA: TRENUTAČNO STANJE I PRIJEDLOZI ZA PROMJENU**

U radu se analiziraju maloljetničke sankcije regulirane odredbama Zakona o sudovima za mladež na način da se za svaku sankciju navode podaci o njezinoj primjeni u praksi, usporedba sa sličnim sankcijama iz poredbenopravnih sustava, njezina osnovna obilježja i uočeni problemi u primjeni u našoj praksi, do kojih se došlo kritičkom analizom pozitivnopravnih odredaba ZSM/2011, pozitivnopravnih zakonskih i podzakonskih odredaba koje reguliraju postupak izvršenja maloljetničkih sankcija i vodećih teorijskih stajališta o primjeni maloljetničkih sankcija te njihova usporedba s temeljnim načelima primjene maloljetničkih sankcija sadržanima u međunarodnim dokumentima i zakonodavnim rješenjima pravnih sustava pojedinih europskih zemalja. Kako bi se utvrdilo na koji se način maloljetničke sankcije provode u hrvatskoj praksi i postoje li određeni problemi u njihovoj realizaciji, analizirani su podaci Državnog zavoda za statistiku o izrečenim sankcijama u razdoblju od 1998. do 2014., prikupljena sudska praksa i izvješća različitih državnih i javnih tijela o njihovoj primjeni. Zaključno se navodi kako hrvatski sustav maloljetničkih sankcija sadrži širok spektar sadržajno različitih maloljetničkih sankcija te je s normativnog aspekta usklađen s najnovijim saznanjima kaznenopravne znanosti, ali kako unatoč tomu sustav u cjelini ne ostvaruje svoju svrhu (specijalnu prevenciju). Glavni je razlog tome to što se pozitivni pravni propisi ne provode na odgovarajući način u praksi zbog neefikasne sudske politike izricanja maloljetničkih sankcija i problema u postupku izvršenja pojedinih maloljetničkih sankcija, posebno zavodskih mjera

* Dr. sc. Ivana Radić, poslijedoktorandica na Katedri za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

** Ovaj rad temelji se na zaključcima doktorskog istraživanja iznesnim u doktorskom radu „Sustav maloljetničkih sankcija“, koji je autorica obranila na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 6. listopada 2016. pod mentorstvom prof. dr. sc. Lea Cvitanovića. U radu se iznose zaključci vezani za drugu hipotezu doktorskog rada, u kojoj autorica navodi kako hrvatski sustav maloljetničkih sankcija obuhvaća široki spektar sadržajno različitih sankcija te je s normativnog aspekta usklađen s najnovijim saznanjima kaznenopravne znanosti, ali se unatoč tome njegovom primjenom u praksi ne ostvaruje specijalna prevencija.

(nedostatak materijalnih sredstava, prostornih uvjeta, dovoljnog broja stručnjaka itd.). U završnom dijelu rada ponuđena su i neka rješenja u smislu poboljšanja postojećeg legislativnog uređenja sustava maloljetničkih sankcija, kao i njihova praktičnog izvršenja.

Ključne riječi: maloljetnici, maloljetničke sankcije, Zakon o sudovima za mladež, izvršenje maloljetničkih sankcija

1. UVODNE NAPOMENE

Maloljetnici i maloljetničko kazneno pravo često su na marginama interesa kaznenopravne znanosti i prakse, koje kao da zaboravljaju da se novi trendovi i razmišljanja koja nude nova rješenja u odnosu na tradicionalne postavke kaznenog prava obično prvo pojavljuju upravo u maloljetničkom kaznenom pravu. Navedeno se najviše odnosi upravo na maloljetničke sankcije, koje danas predstavljaju posebnu vrstu kaznenopravnih sankcija koja se primjenjuje prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, a u posljednjim desetljećima njihova je primjena proširena i na kategoriju mlađih punoljetnika. Maloljetničke sankcije u Republici Hrvatskoj regulirane su odredbama Zakona o sudovima za mladež (u daljnjem tekstu ZSM/2011)¹ te se one po svojim karakteristikama, svrsi, brojnosti i načinu izvršenja znatno razlikuju od općih kaznenopravnih sankcija propisanih Kaznenim zakonom.²

U posljednjih trideset godina diljem Europe određeni broj stručnjaka, političara te posebno šira javnost sve glasnije kritiziraju postojeći sustav reakcije država na maloljetničku delinkvenciju smatrajući kako su sankcije koje se izriču maloljetnim počiniteljima preblage, nedovoljno učinkovite te da se primjenom odgojno-obrazovnih mjera zapravo podilazi maloljetnicima i stvara kultura neodgovornosti. Zagovornici tih stajališta zalažu se za strože kažnjavanje i jačanje represivne kaznene politike prema maloljetnim počiniteljima.³ S druge strane mogu se čuti i suprotna stajališta o potrebi približavanja maloljetničkog kaznenog prava restorativnoj pravdi i implementiranja većeg broja alternativnih sankcija i mjera *diversiona* u maloljetničko kazneno pravo.

¹ Narodne novine br. 84/2011, 143/2012, 148/2013, 56/2015.

² Narodne novine br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015.

³ Ovaj se trend pojavio u onim europskim zemljama (Engleska i Wales, Francuska) u kojima postoje veliki problemi s migrantima ili pripadnicima nacionalnih manjina koji se nisu asimilirali u društvo ili su se dogodili strašni pojedinačni slučajevi počinjenja kaznenih djela od strane maloljetnika ili djece (Engleska, slučaj Jamesa Bulgera, 1993.). Takvoj promjeni kaznene politike uvelike su pridonijeli i senzacionalistički napisi u novinama (tabloidima) i izjave pojedinih političara. Vidi više: Radić, I., Sustav maloljetničkih sankcija, doktorski rad, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, listopad 2016., str. 97.

Većina europskih zemalja ipak je izabrala srednji put te su svojim zakonskim reformama nastavile dograđivati postojeće sustave maloljetničkih sankcija, u kojima je kažnjavanje maloljetnika iznimka, a prednost imaju odgojno-obrazovne mjere i sve više alternativne sankcije.⁴

Postavlja se pitanje u kojem je smjeru u pogledu primjene maloljetničkih sankcija u posljednjih dvadesetak godina išla Republika Hrvatska. God. 2011. donesen je novi Zakon o sudovima za mladež, ali razlog za njegovo donošenje bilo je usklađivanje kaznenog postupka prema maloljetnim počiniteljima s izmjenama Zakona o kaznenom postupku, dok odredbe vezane za sankcije nisu sadržajno mijenjane.⁵ Postojeći sustav maloljetničkih sankcija svoje korijene vuče iz Novele Krivičnog zakona iz 1959.⁶ te je donošenjem ZSM/1997⁷ taj sustav sankcija samo neznatno nadograđen.

Podaci pokazuju kako u Republici Hrvatskoj iz godine u godinu raste broj maloljetnih recidivista u formalnom smislu. Činjenica da se u sustav vraća sve veći broj maloljetnika koji su već bili osuđeni za počinjenje kaznenog djela jasno pokazuje kako postojeći sustav maloljetničkih sankcija nije učinkovit jer ne ostvaruje svoju temelju svrhu, specijalnu prevenciju, prema sve većem broju maloljetnika.⁸ Cilj je ovoga rada istaknuti neke od najvažnijih zaključaka doktorskog istraživanja vezano za važeće zakonodavno rješenje i primjenu maloljetničkih sankcija u praksi u Republici Hrvatskoj te ponuditi moguća rješenja za uočene probleme.

2. PRIMJENA MALOLJETNIČKIH SANKCIJA U PRAKSI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Kako bismo mogli analizirati trenutačno stanje u praksi, prethodno je potrebno utvrditi kakva je sudska politika izricanja maloljetničkih sankcija. Ana-

⁴ Detaljnije o trendovima u razvoju maloljetničkog pravosuđa vidi: *Ibid.*, str. 94-97. Vidi isto: Božičević Grbić, M., Roksandić Vidlička, S., Reforma maloljetničkog kaznenog prava i sudovanja, HLJKPP, Zagreb, vol. 18, br. 2, 2011, str. 679-706.

⁵ Više o novom ZSM/2011 vidi: Rittossa, D., Božičević Grbić, M., Zakon o sudovima za mladež – reformski zahvati i praktične dileme, HLJKPP, Zagreb, vol. 19, br. 2, 2012, str. 656-667; vidi isto: Božičević Grbić, M., Roksandić Vidlička, S., *op. cit.* (bilj. 4), str. 706-715.

⁶ Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika, SL FNRJ 30/1959.

⁷ Narodne novine br. 111/1997, 27/1998, 12/2002, 84/2011.

⁸ U periodu od 2000. do 2015. došlo je do znatnog pada broja prijava i osuda za kaznena djela maloljetnih počinitelja (broj pravomoćnih osuda prema maloljetnicima u razdoblju od 2010. do 2015. gotovo je prepolovljen). Pad broja prijava i osuda za kaznena djela maloljetnika nije se pozitivno odrazio i na pad broja maloljetnih recidivista, koji je od 2000. godine u stalnom porastu, pa je tako 2000. od 787 osuđenih maloljetnika bio 21 (2,6 %) recidivist, dok je 2012. od 626 osuđenih maloljetnika 51 bio recidivist (11,4 %). Detaljnije o recidivizmu maloljetnih počinitelja u Republici Hrvatskoj vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 357-363.

lizom podataka Državnog zavoda za statistiku⁹ o izrečenim maloljetničkim sankcijama za razdoblje od 1998. do 2014. te sudske prakse prikupljene za potrebe doktorskog istraživanja utvrđeni su sljedeći podaci.

Najčešće izricana sankcija u našoj praksi jest mjera pojačane brige i nadzora (u daljnjem tekstu: PBIN), koja se od početka primjene ZSM/1997 pa sve do danas u prosjeku izriče u oko 35 % slučajeva godišnje. Godine 1998. PBIN je bio izrečen gotovo svakom drugom osuđenom maloljetniku (48,2 %), a 2013. svakom trećem (31,6 %). Navedeni podaci potvrđeni su i u analizi sudske prakse, s tim da je uočeno kako se mjera PBIN rijetko izriče samostalno jer sudovi često koriste zakonsku mogućnost i uz nju izriču posebne obveze ili mjeru pridržaj izricanja maloljetničkog zatvora.¹⁰ U gotovo jednakom opsegu izriču se i posebne obveze koje su donošenjem ZSM/1997 postale samostalne odgojne mjere te se od 2002. godine, uz manje oscilacije, izriču u oko 30 % slučajeva godišnje (2002. 34,9 %; 2007. 31,5%; 2009. 35,8 %, 2014. 33,9%). Sudska ih praksa ipak još uvijek doživljava kao „pomoćne mjere“ jer ih sudovi jako rijetko izriču samostalno, a znatno češće u kombinaciji s mjerom pojačane brige i nadzora ili uz mjeru pridržaj izricanja maloljetničkog zatvora.¹¹

Nakon donošenja ZSM/1997 u sudskoj je praksi došlo do znatnog pada u izricanju svih zavodskih mjera. Godine 1998. mjera upućivanja u odgojni zavod bila je izrečena u 5,9 % (30) slučajeva, mjera upućivanja u odgojni zavod u 1,6 % (8), a upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu u 0,8 % (4). U posljednjih nekoliko godina odgojna ustanova i odgojni zavod godišnje se izriču u gotovo jednakom broju slučajeva [2011. odgojna ustanova 7,1 % (58), odgojni zavod 7,0 % (57); 2013. odgojna ustanova 8,6 % (47), odgojni zavod 8,1 % (44)]. Mjera upućivanja u odgojnu ustanovu godišnje se izriče u otprilike 6 do 7 % slučajeva, mjera upućivanja u odgojni zavod u prosjeku u 4 do 5 % slučajeva, a mjera upućivanja u posebnu odgojnu ustanovu u manje od 1 % slučajeva.¹²

⁹ Statistička izvješća, Maloljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude dostupni su na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: <http://www.dzs.hr/>.

¹⁰ U dva slučaja Općinski je sud u Splitu (supočiniteljstvo, predmet Km-38/13) u objašnjenju presude naveo kako je maloljetniku/ci mjeru PBIN izrekao kao jednu vrstu nastavka obiteljskopravne mjere nadzora nad izvršenjem roditeljske skrbi. U slučajevima kada je sud izricao mjeru PBIN posebno je isticano kako se radi o slučajevima maloljetnika koji dolaze iz „urednih obitelji, čiji su roditelji iskazivali kritičan stav prema ponašanju svoje djece...“ te su sudovi posebno cijenili „...izraženu brigu roditelja i njihovu spremnost na suradnju i pomoć u cilju pozitivnog utjecaja na maloljetnikovo daljnje ponašanje“ (predmet Km-4/13). Detaljnije o primjeni mjere PBIN u praksi i primjerima iz sudske prakse vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 352-354, 372-373, 394-395.

¹¹ Podatke o izrečenim posebnim obvezama u razdoblju od 1997. do 2014. i njihovoj primjeni u sudskoj praksi vidi *Ibid.*, str. 344-347, 349-350, 381-382, 391-394.

¹² *Ibid.*, str. 354-356, 375-380, 386-389.

Mjera upućivanja u disciplinski centar u prvim se godinama primjene ZSM/1997 znatno češće izricala u praksi (1997. 11,5 %; 1998. 8,3 %; 1999. 7,3 %), a od 2002. dolazi do znatnoga pada u njezinu izricanju (2002. 1,9 %; 2008. 2,6 %; 2011. 3,4 %). U posljednjih nekoliko godina izriče se u prosjeku u 5 % slučajeva godišnje (2013. 6,4 %; 2014. 6,0 %; 2015. 5,2 %). Mjera PBIN uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi u cijelom promatranom razdoblju izricala se u prosječno 1 do 2 % slučajeva godišnje (2006. 1,6 %; 2009. 2,0 %; 2012. 2,5 %; 2014. 0,7 %; 2015. 1,1 %). Sudovi navedene mjere jako rijetko izriču u praksi, ali ih i državno odvjetništvo jako rijetko predlaže sudu za izricanje.¹³ U počecima primjene ZSM/1997 sudovi za mladež mjeru sudskog ukora izricali su svakom četvrtom maloljetniku [1997. 25,3 %, (159); 1998. 25,3 %, (128); 1999. 19,7 % (137)]. Nakon toga došlo je do naglog pada u izricanju te mjere, a od 2008. taj je broj u stalnom padu [2008. 6,6 % (63); 2010. 4,5 % (42); 2014. 3,7 % (21)]. Analizom prikupljenih sudskih presuda utvrđeno je da Općinski sud u Splitu u posljednjih deset godina ni u jednoj presudi nije izrekao tu mjeru, a da ju je Županijski sud izrekao šestorici maloljetnika u dvjema presudama.¹⁴

Kažnjavanje maloljetnika iznimka je, što je vidljivo i iz podatka da se maloljetnički zatvor izriče u 10-ak slučajeva godišnje, odnosno njegov udio u izrečenim maloljetničkim sankcijama godišnje ne prelazi 2 % (1999. 1,7 %; 2004. 0,7 %; 2008. 1,0 %; 2012. 1,7 %; 2014. 0,9 %).¹⁵ U analiziranoj sudskoj praksi sudovi ni u jednom slučaju nisu izrekli kaznu maloljetničkog zatvora, a zanimljivo je da državno odvjetništvo jako rijetko sudu predlaže izricanje te kazne. Za razliku od maloljetničkog zatvora, izricanje mjere pridržaj izricanja maloljetničkog zatvora od njezina uvođenja u naše zakonodavstvo u konstantnom je porastu. Mjera pridržaja 1998. bila je izrečena u svega četirima slučajevima (0,8 %), ali od tada je njezina primjena u praksi u stalnom porastu (2001. 1,9 %; 2005. 5,5 %; 2006. 6,0 %; 2013. 8,3 %; 2014. 9,0 %). Trend u povećanju izricanja mjere pridržaja upućuje na to da sudovi sve više prihvaćaju tu vrstu „uvjetne osude“ za maloljetnike te je smatraju jednom vrstom kontrolnog mehanizma maloljetnikova budućeg ponašanja.¹⁶

¹³ Županijski sud u Splitu obje je mjere izrekao počiniteljima kaznenoga djela razbojništva te su maloljetnim počiniteljima uz njih bile izrečene i mjera pridržaj izricanja maloljetničkog zatvora i različite posebne obveze (predmeti: Km-9/13, Km-1/13). *Ibid.*, str. 345-346, 351-354, 365-367, 383, 389-390.

¹⁴ Županijski je sud u Splitu u dvjema presudama izrekao mjeru sudskog ukora, a u oba slučaja radilo se o kaznenom djelu protiv spolne slobode i ćudoređa – spolni odnos s djetetom (čl. 192. st. 1. KZ/1998), predmeti: Km-8/11, Km-3/10. *Ibid.*, str. 348-349, 390-391.

¹⁵ *Ibid.*, str. 356-357.

¹⁶ Vidi: čl. 28. – 29. ZSM/2011. Pridržaj izricanja maloljetničkog zatvora nije posebna vrsta maloljetničke sankcije, nego se radi o modalitetu kazne maloljetničkog zatvora, koja se može usporediti s uvjetnom osudom anglosaksonskog tipa, kojoj je cilj da se maloljetnika upozori uz prijetnju nakndanog izricanja kazne. Vidi: *Ibid.* str. 283-288, 379-380.

3. SUDSKI UKOR

U Njemačkoj sudski ukor (*Verwarung*) spada u disciplinske mjere (*Zuchmittel*), a svrha je njegova izricanja upozoriti maloljetnika na negativne posljedice njegova ponašanja i poslati mu jasnu poruku kako je takvo ponašanje društveno neprihvatljivo.¹⁷ U Italiji mjeru sudskog oprosta (*Perdono giudiziale*) sud može izreći samo jednom maloljetniku koji je počinio kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora do dvije godine ukoliko sud, s obzirom na težinu počinjenog kaznenog djela i stupanj maloljetnikove krivnje, smatra da on ubuduće neće činiti kaznena djela.¹⁸ U Engleskoj i Walesu izricanje te vrste mjere nekada je spadalo u ovlast policije.¹⁹

U Hrvatskoj je sudski ukor najblaža od svih odgojnih mjera reguliranih u ZSM/2011.²⁰ Ta bi se sankcija trebala izricati onim maloljetnicima kod kojih je utvrđena pozitivna prognoza budućeg ponašanja temeljem sudu dostupnih podataka o maloljetniku i njegovim životnim okolnostima.²¹ Sudski ukor izriče se usmeno i individualno na posebno određenom ročištu i ima jednokratno djelovanje, a dugim protekom vremena od počinjenja kaznenog djela do njegova izricanja znatno slabi njegov pedagoški utjecaj.²²

U današnjoj praksi nova zakonska rješenja potisnula su primjenu sudskog ukora i na određeni način umanjila njegovo značenje u sustavu maloljetničkih sankcija, posebno sve češća primjena načela svrhovitosti u prethodnom postupku od strane državnog odvjetnika i posebnih obveza. U praksi pred sud za mladež više i ne dolaze slučajevi maloljetnika kojima bi sud možda i mogao izreći tu mjeru jer se takvi predmeti sve češće rješavaju primjenom načela svrhovitosti.²³ Glavni je nedostatak sudskoga ukora njegovo jednokratno dje-

¹⁷ Mjera sudskog ukora usmeno se izriče maloljetniku i ima respresivan prizvuk, a stupa na snagu odmah nakon donošenja. Vidi: § 14 *Jugendgerichtsgesetz* (JGG), Prema: Meier, B., Rössner, D., Schöch, H., *Jugendstrafrecht*, 3. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 2013, str. 15-16.

¹⁸ Prema: Padovani, A., Brutto, S., Ciappi, S., Italy, u: Dünkel, F., Grzywa, J., Horsfield, F., Pruin, I. (ur.), *Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situation and Reform Developments*, 2nd revised edition, Forum Verlag Godesberg., vol. 2, 2011, str. 785.

¹⁹ U Engleskoj i Walesu do zakonskih izmjena 2013. policija je imala ovlasti izricati maloljetnicima dvije vrste upozorenja: *reprimands* i *final warning*. Vidi više: Dignan, J., *England and Wales*, u: Giostra, G., Patane, V. (ur.), *European Juvenile Justice Systems, first volume*, Giuffrè Editore, Milano, 2007, str. 77-78.

²⁰ Vidi: čl. 7. st. 2. i čl. 9. st. 1. ZSM/2011.

²¹ Vidi: Križ, Đ., *Kriteriji za odabir odgojnih mjera maloljetnicima u svjetlu primjene Zakona o sudovima za mladež, HLJKPP*, vol. 6, br. 2, 1999, str. 366-368.

²² Vidi više: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 169-172.

²³ Prema podacima za razdoblje od 2010. do 2014. na godišnjoj razini od ukupnog broja prijavljenih maloljetnika prema kojima postupak nije pokrenut prema njih 75,5 % (2010.), odnosno 81,3 % (2014.) postupak nije pokrenut temeljem odluke državnog odvjetnika sukladno

lovanje jer se njegovim izricanjem maloljetniku samo usmeno izriče prijekor zbog počinjenoga kaznenog djela, bez da se vrši bilo kakav daljnji utjecaja na njegovo ponašanje. Samo upućivanje prijekora maloljetniku, pa makar i od strane suda, u današnjim društvenim okolnostima nedovoljno je da potakne znatniju promjenu ponašanja maloljetnika.²⁴ S obzirom na način izvršenja sudskog ukora jedini utjecaj na maloljetnika u slučaju izricanja te mjere može se ostvariti tijekom provođenja formalnoga sudskog postupka. Danas je općeprihvaćeno stajalište da vođenje formalnog sudskog postupka može imati više negativan nego pozitivan utjecaj na razvoj ličnosti maloljetnika, stoga se implementacijom različitih alternativnih mjera nastoji izbjeći njegovo vođenje prema maloljetnicima.²⁵ Mjeru sudskoga ukora treba ili ukinuti iz našega sustava maloljetničkih sankcija ili treba propisati strože formalne uvjete za njezino izricanje: određenoj skupini maloljetnika (mlađi maloljetnici koji prethodno nisu kažnjavani) i za određenu vrstu kaznenih djela (lakša kaznena djela).

4. POSEBNE OBVEZE

U Austriji se obveze mogu izreći samo kao neformalne sankcije odlukom državnog odvjetnika primjenom načela uvjetovane svrhovitosti.²⁶ Njemački zakon o maloljetnim počiniteljima razlikuje upute (*Weisungen*) od nalaganja posebnih dužnosti (*Auflage*). Upute se u pravilu izriču počiniteljima lakših kaznenih djela i služe za prevladavanje odgojnog i obrazovnog deficita kod maloljetnika te su uvijek utemeljene na prevenciji.²⁷ Posebne dužnosti smatraju se težim sankcijama jer spadaju u disciplinske mjere, imaju više represivnu

odredbama čl. 71.-73. ZSM/2011. Detaljnije vidi u: Puharić, B., Radić, I., Primjena načela svrhovitosti u postupanju prema maloljetnicima, HLJKPP, Zagreb, vol. 22, br. 2, 2015, str. 650-666.

²⁴ U nekim slučajevima izricanje sudskog ukora može izazvati i suprotan efekt, odnosno počinitelj može steći dojam da uopće nije kažnjen. U današnjem društvu, gdje mladi sve manje vjeruju institucijama društva i države i gdje imamo općenito lošu percepciju građana o pravosuđu, smatram kako autoritet suda za mladež nije dovoljno jak da bi na maloljetnika ostvario veći odgojni utjecaj.

²⁵ Međunarodni dokumenti posebno navode kako je potrebno da u praksi prioritet imaju mjere *diversiona* i alternativne mjere. Vidi više: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 292-302. Vidi i: Cvjetko, B., Singer, M., Kaznenopravna odgovornost mladeži u praksi i teoriji, Organizator, Zagreb, 2011, str. 337-343.

²⁶ Vidi § 7. *Jugendgerichtsgesetz* JGG. Prema: Maleczky, O., *Jugendstrafrecht*, 4. Auflage, Manz, Wien, 2008, str. 17-18.

²⁷ Upute su u zakonu samo primjerice navedene, pa tako sud može maloljetniku narediti da je dužan prihvatiti određeni posao, obrazovati se, suzdržati se od posjećivanja određenih lokala, izvršiti određeni rad i sl. Vidi: § 10. (2) JGG. Više: Meier, B., Rössner, D., Schöch, H., *op. cit.* (bilj. 17), str. 174-183.

funkciju i u zakonu su taksativno navedene.²⁸ Godine 2008. u englesko zakonodavstvo implementirana je nova mjera *Youth Rehabilitation Order* (u daljnjem tekstu: YRO), koja sadrži 18 naloga i zabrana, koje obuhvaćaju različite aspekte maloljetnikova života te su namijenjene širokom krugu počinitelja. Cilj uvođenja mjere YRO bilo je pojednostavniti postojeći sustav sankcija, ujednačiti sudsku praksu, izbjeći izricanje institucionalnih mjera i ostvariti bolju specijalnu prevenciju.²⁹

Posebne obveze smatraju se prvim alternativnim mjerama koje su unesene u hrvatski sustav maloljetničkih sankcija.³⁰ Cilj njihove primjene jest upozoriti maloljetnika na njegovu odgovornost za počinjeno kazneno djelo te je zato važno da sud izriče obveze sukladno ne samo maloljetnikovim potrebama nego i počinjenom kaznenom djelu. Postupak izvršenja te vrste mjere od maloljetnika zahtijeva određeni trud i napor upravo u svrhu njegova preodgoja, a često je usmjeren na ostvarenje kompenzacije za učinjenu štetu oštećeniku i društvu.³¹

Sudovi mogu birati između 15 različitih posebnih obveza i imaju mogućnost da u skladu s posebnostima pojedinog slučaja sami kreiraju sadržaj posebne obveze.³² Prema podacima za razdoblje od 2010. do 2014. o vrsti posebnih obveza, koje tijekom godine na području Republike Hrvatske provode svi centri za socijalnu skrb prema maloljetnicima i mlađim punoljetnicima počiniteljima kaznenih djela, utvrđeno je kako se u praksi najviše izvršavaju posebne obveze: uključivanje u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja (oko 44 %), uključivanje u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade (oko 23 %) te obveza da se maloljetnik podvrgne stručnom medicinskom postupku ili postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti (oko 7,5 %) i obveza da se ispriča oštećeniku (oko 7,5 %). S druge strane u praksi se jako rijetko izriču: obveza maloljetnika da ne izostaje s radnog mjesta; obveza da raspolaže приходима uz nadzor i

²⁸ Sud maloljetniku može odrediti da prema svojim mogućnostima popravi štetu učinjenu kaznenim djelom; da se ispriča oštećeniku; da izvrši određeni rad; da uplati određeni iznos novca u korist neke dobrotvorne institucije Vidi: § 15 (1) JGG. Više: *Ibid.*, str. 15-16, 197-202.

²⁹ Prilikom izricanja naloga i zabrana u sklopu mjere YRO sudovi moraju voditi računa da izrečena mjera bude proporcionalna težini i vrsti počinjenog kaznenog djela, da odgovara potrebama počinitelja i djeluje specijalnopreventivno. Vidi više: *The Youth Rehabilitation Order and other Youth Justice Provisions of the Criminal Court and Immigration Act 2008.*, Youth Justice Boards for England and Wales, Halsang Printing Group, England, 2010, str. 4-8. Vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 129-132.

³⁰ Prema: Cvjetko, B., *Formalne i neformalne sankcije u maloljetničkom kaznenom pravu*, HLJKPP, Zagreb, vol. 6, br. 2, 1999, str. 347-348.

³¹ Prema: Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 25), str. 132-133. Vidi i: Hirjan, F., Singer, M., *Komentar zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2002, str. 70-72.

³² Čl. 10. ZSM/2011. Detaljnije o zakonskim uvjetima za izricanje posebnih obveza vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 174-180.

savjet voditelja odgojne mjere; obveza da sudjeluje na tečajevima za stručno usavršavanje; obveza da ne napušta trajnije mjesto prebivališta ili boravišta; obveza da se ne približava žrtvi ili da je ne uznemiruje.³³ Iz navedenog se može zaključiti kako postoje dvije skupine posebnih obveza koje se u praksi rijetko provode: posebne obveze koje se odnose na zapošljavanje i stručno usavršavanje maloljetnika te obveze koje se odnose na zabranu određenog ponašanja.³⁴

Sudovi za mladež posebne obveze koje se odnose na zapošljavanje i stručno usavršavanje ne izriču jer su svjesni kako je zbog situacije na tržištu rada, gdje već godinama imamo izrazito visoku stopu nezaposlenosti mladih, te obveze jako teško realizirati u praksi.³⁵ Do češćeg izricanja te vrste posebnih obveza doći će tek kada se promijeni situacija na tržištu rada u pogledu zaposlenosti mladih.³⁶ Posebne obveze kojima se maloljetniku zabranjuje određeno ponašanje u praksi se rijetko izriču još od njihova uvođenja u naše zakonodavstvo, jer se već i tada postavilo pitanje načina njihova izvršenja u praksi. Primjer je zabrana maloljetniku da se približava žrtvi ili da je uznemiruje, koju provodi policija, uz nadzor i sudjelovanje suda.³⁷ Takav tip mjere zahtijeva 24-satni nadzor nad maloljetnikom te mnogi smatraju kako se ta vrsta posebnih obveza i ne može samostalno provoditi bez dodatnog izricanje mjere pojačanog nadzora.³⁸ Za tu vrstu posebnih obveza koje zahtijevaju stalni nadzor nad

³³ *Ibid.*, str. 181-183. Godišnja statistička izvješća Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku dostupna su na mrežnim stranicama Ministarstva: <http://www.mspm.hr/pristup-informacijama/statisticka-izvjesca-1765/1765> (17. 5. 2017.).

³⁴ Više o svakoj posebnoj obvezi iz ZSM/2011 vidi: *Ibid.*, str. 184-200.

³⁵ Prema izvješću Eurostata u 2015. prosječna stopa nezaposlenosti među mladima u dobi od 15 do 24 godine u Europskoj uniji iznosila je 20,4 %, u usporedbi s 22,2 % godinu dana prije. U Hrvatskoj je stopa nezaposlenosti mladih u 2015. godini iznosila 43 %, u usporedbi s 45,5 % u 2014. godini. Prema: „Stopa nezaposlenosti mladih u Hrvatskoj u prošloj godini iznosila 43 %, a u Njemačkoj tek 4%.“ Autor: Hina, 29. travnja 2016., dostupno na mrežnim stranicama: <http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/Stopa-nezaposlenosti-mladih-u-Hrvatskoj-u-prosloj-godini-iznosila-43-posto-a-u-Njemackoj-tek-4-posto> (10. 5. 2017.).

³⁶ Upravo zato je i VSRH u svojem mišljenju sudovima savjetovao, ukoliko maloljetnik s obzirom na visoku nezaposlenost „...ne može naći zaposlenje u mjestu prebivališta ili boravišta, da je svrhovito izreći mu posebnu obvezu da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja.“ Dopis VSRH II-1 KR-24/00 od 15. siječnja 2001. Tekst mišljenja dostupan u Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.*, (bilj. 25), str. 141-142.

³⁷ Posebne obveze izvršavaju se sukladno Zakonu o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje (u daljnjem tekstu: ZISIM), Narodne novine br. 133/2012 i Pravilniku o načinu izvršavanja odgojnih mjera - posebne obveze, upućivanje u disciplinski centar, pojačana briga i nadzor, pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, upućivanje u odgojnu ustanovu i upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu, Narodne novine br. 141/2011, 21/2012, 133/2012. Vidi: čl. 9.-13., čl. 16. ZISIM-a i čl. 6.-10., čl. 18. Pravilnika o izvršavanju odgojnih mjera.

³⁸ Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 25), str. 146.

maloljetnikom trebalo bi, po uzoru na neka poredbenopravna rješenja, uvesti elektronički nadzor nad maloljetnim počiniteljima.³⁹

Ispunjenje posebnih obveza prati centar za socijalnu skrb, u nekim slučajevima uz nadzor i sudjelovanje suda ili policije.⁴⁰ Problemi vezani za posebne obveze utvrđeni su ponajprije u postupku izvršenja, koji je u nadležnosti sustava socijalne skrbi.⁴¹ Djelatnici centara za socijalnu skrb, koji su ujedno i voditelji mjere, u pravilu su preopterećeni te im znatan dio vremena odlazi na birokraciju, a manji na terenski rad. Velik dio posebnih obveza izvršava se u različitim državnim ustanovama, gdje s maloljetnicima koji su upućeni na izvršenje mjere rade djelatnici tih ustanova koji su im određeni za mentore. Problem je što se dodatni rad tih osoba nedovoljno vrednuje te oni za svoj rad ne primaju nikakvu novčanu naknadu ili primaju minimalnu. S obzirom na navedeno trebalo bi uvesti primjerene novčane naknade ili određene pogodnosti (mogućnost napredovanja na poslu, slobodni dani i sl.) za mentore koji rade s maloljetnicima kako bi ih se dodatno stimuliralo i pokazalo im kako društvo cijeni njihov rad s maloljetnicima. Prema saznanjima iz prakse jedan dio ustanova više i ne želi primati maloljetnike jer u svom radu imaju i sve veći broj odraslih počinitelja. Kod nekih posebnih obveza, poput obveze maloljetnika da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja, koje se izvršavaju u ustanovama poput domova za starije, Caritas i sl., problem je što maloljetnici za vrijeme trajanja obveze nisu osigurani te je pitanje tko odgovara u slučaju da maloljetnici nastradaju prilikom izvršenja obveze ili počine određenu štetu.⁴² Unatoč zakonskoj obvezi maloljetnikovi roditelji u većini slučajeva ne sudjeluju aktivno u tijeku izvršenja mjere te u sam postupak izvršenja mjere nisu dovoljno uključene osobe iz obrazovnog sustava niti su dovoljno iskorišteni potencijali lokalnih zajednica.⁴³

³⁹ Sustav elektroničkog nadzora punoljetnih počinitelja u Republici Hrvatskoj najavljen je prije više od osam godina, ali je tek početkom ove godine kao pilotni projekt ugledao svjetlo dana. „Počinje elektronički nadzor okrivljenika: narukvice mjere pokret i otkrivaju pokušaj skidanja“, Večernji list, datum objave: 5. veljače 2017., <http://www.vecernji.hr/hrvatska/osumnjiceni-pod-radiosignalom-1147157> (20. 5. 2017.). Izricanje mjere elektroničnog nadzora nad maloljetnikom moguće je u Engleskoj i Walesu u okviru mjere YRO. Vidi više: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 130-132.

⁴⁰ Vidi: čl. 10. st. 9. ZSM/2011.

⁴¹ Više o tijeku izvršenja posebnih obveza vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 180-182.

⁴² Taj se problem već jako dugo spominje u praksi, ali još uvijek nije riješen. Vidi: Koren Mrazović, M., Uloga socijalne skrbi prema Zakonu o sudovima za mladež, HLJKPP, Zagreb, vol. 6, br. 2, 1999, str. 392-396.

⁴³ Vidi: Puharić, B., Radić, I., *op. cit.* (bilj. 23), str. 664-666.

5. POJAČANA BRIGA I NADZOR

U Austriji se maloljetnik može staviti pod nadzor probacijskog službenika u slučaju izricanja presude kojom sud pridržava pravo naknadnog izricanja kazne, zatim kod primjene načela uvjetovane svrhovitosti (§7 JGG), uvjetnog otpusta (§17 JGG) i kod izricanja uvjetne osude (§5 JGG).⁴⁴ U Engleskoj se maloljetnik može staviti pod nadzor probacijskog službenika ili posebnih službenika lokalnog *Youth Offending Teama* u okviru posebne mjere YRO, koja uključuje nadzor nad maloljetnikom za vrijeme izvršenja izrečenih obveza.⁴⁵ U Švedskoj se maloljetnicima također može izreći mjera nadzora (*skyddstillsyn*) u trajanju do tri godine, a uz navedenu mjeru maloljetniku se mogu izreći i dodatne mjere (novčana kazna, obveza da pohađa školu, da se zaposli, da nadoknadi štetu, rad za opće dobro i sl.).⁴⁶

PBIN spada u mjere pojačanog nadzora te se često navodi kako se radi o središnjoj mjeri maloljetničkog sustava sankcija.⁴⁷ Mjera PBIN jako je fleksibilna, lako se može prilagoditi individualnim potrebama maloljetnika te se izvršava u njegovoj primarnoj životnoj sredini. Upravo zato što odgovara potrebama većeg broja maloljetnih počinitelja, jako je zastupljena u sudskoj praksi.⁴⁸ Nadzor nad maloljetnikom povjeren je stručnim osobama iz sustava socijalne skrbi, koje nastoje pružiti maloljetniku i njegovoj obitelji pomoć i podršku kroz pedagoški i savjetodavni rad, uz neposredno praćenje njegova osobnog razvoja i životnih promjena.⁴⁹

⁴⁴ Prema: Pilgram, A., Bruckmüller, K., Stummvoll, G., Austria, u: Dünkel, F., Grzywa, J., Horsfield, P., Pruin., I., *Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situation and Reform Developments*, vol. 1, 2nd revised edition, Forum Verlag Godesberg, 2011, str. 52-54; Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 25), str. 168.

⁴⁵ Sud može maloljetniku izreći tu mjeru ako je maloljetnik navršio 15 godina, ako se radi o recidivistu (*persistent offender*) te ako sud smatra da mu se za počinjeno kazneno djelo može izreći i zavodska mjera. U okviru mjere postoje tri različita stupnja nadzora. Vidi više: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 131-132.

⁴⁶ Prvu godinu nadzor nad maloljetnikom provodi Probacijski ured, koji je nadležan i za odrasle počinitelje. U praksi se mjera nadzora češće izriče starijim nego mlađim maloljetnicima. Vidi: Haverkamp, R., Sweden, u: Dünkel, F., Grzywa, J., Horsfield, P., Pruin., I. (ur.), *Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situation and Reform Developments*, vol. 3, 2nd revised edition, Forum Verlag Godesberg, 2011, str. 1364.

⁴⁷ Vidi: čl. 7. st. 2. i čl. 11. ZSM/2011. Više o zakonskim uvjetima za izricanje mjere PBIN vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 201-203.

⁴⁸ Carić, A., *Zakon o sudovima za mladež s priložima*, Narodne novine, Zagreb, 2004, str. 62-63.

⁴⁹ Ricijaš, N., Jedud Borić, I., Lotar Rihtarić, M., Mirosavljević, A., *Pojačana briga i nadzor iz perspektive mladih i voditelja mjere*, UNICEF Hrvatska, Zagreb, 2014, str. 34.

S obzirom na važnost koju mjera PBIN ima u našoj sudskoj praksi zanimljivo je da su rezultati istraživanja koji su objavljeni 2014.⁵⁰ pokazali kako se mjera PBIN u praksi ne izvršava u potpunosti u skladu sa zakonskim odredbama.⁵¹ Većina sudionika provedenog istraživanja PBIN je percipirala kao pomagačko-savjetodavnu mjeru, koja ima pozitivan učinak na daljnji život i razvoj mlade osobe, ali su jednako tako naveli i cijeli niz nedostataka i problema koji se javljaju tijekom njezina izvršenja u praksi. Kao jedan od glavnih nedostataka u fazi izvršenja mjere PBIN navodi se sporost i inertnost pravosudnog sustava, koja se karakterizira neredovitim zakazivanjem kontrolnih ročišta i predugim protekom vremena od trenutka podnošenja kaznene prijave do donošenja pravomoćne presude. Neredovito zakazivanje kontrolnih ročišta u praksi znači da se izrečena mjera nedovoljno preispituje, što dovodi do toga da mjera koja ima mogućnost fleksibilnog trajanja (od 6 mjeseci do 2 godine) u praksi često završava po sili zakona nakon proteka dvije godine, iako možda u stvarnosti nije postojala potreba da mjera traje toliko dugo. Istaknuto je i kako sudovi mjeru PBIN zbog nepostojanja ujednačenih kriterija u sudskoj praksi često izriču preširokom krugu maloljetnih počinitelja, čime se u startu onemogućuje da mjera ostvari svoju svrhu prema određenom broju počinitelja. U okviru pravosuđa kao nedostatak naveden je i nedovoljan broj stručnih suradnika na sudovima i državnim odvjetništvima te potreba za većom specijalizacijom sudaca i državnih odvjetnika koji rade na predmetima maloljetnika.⁵²

Daljnji uočeni problemi vezani za mjeru PBIN jesu nedostatak prostornih, kadrovskih, tehničkih i materijalnih uvjeta za njezino izvršenje u sklopu sustava socijalne skrbi. U velikoj većini centara za socijalnu skrb ne postoje prikladni prostorni uvjeti u kojima bi se mogli održavati susreti između maloljetnika i voditelja mjere, a ukoliko takve prostorije i postoje, one nisu dostupne vanjskim voditeljima mjere. Ne postoji suglasnost struke o tome koja su

⁵⁰ Radi se o istraživanju „Provođenje odgojne mjere pojačana briga i nadzor u Hrvatskoj: perspektiva maloljetnika i voditelja mjere“, koje su proveli Ricijaš, N., Jeđud Borić, I., Lotar Rihtarić, M., Mirosavljević, A. To je jedno od rijetkih znanstvenih istraživanja koja se bave problematikom izvršenja odgojnih mjera u praksi u Republici Hrvatskoj. U istraživanju su sudjelovala 182 mladića i 12 djevojaka u dobi od 15 do 24 godine, prosječne dobi od 18 godina, a prosječno trajanje mjere PBIN koja im je bila izrečena bilo je 11,73 mjeseca, odnosno gotovo godinu dana. U istraživanju je sudjelovao i 141 voditelj mjere, od čega su 43 bili djelatnici centra za socijalnu skrb, a 98 vanjski suradnici. Detaljnije o istraživanju i načinu njegova provođenja vidi: Ricijaš, N., Jeđud Borić, I., Lotar Rihtarić, M., Mirosavljević, A., *op. cit.* (bilj. 49), str. 8-18.

⁵¹ Više o zakonskoj regulaciji tijeka izvršenja mjere PBIN i o načinu njezina provođenja u praksi u RH vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 201-215.

⁵² Vidi: Ricijaš, N., Jeđud Borić, I., Lotar Rihtarić, M., Mirosavljević, A., *op. cit.* (bilj. 49), str. 16-17, 159-161. Vidi i: Kovačić, Z., Mogućnosti unaprjeđenja odgojne mjere pojačane brige i nadzora, magistrarski rad, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada, Zagreb, 2009, str. 135-136, 142, 160-161.

mjesta primjerena za održavanje susreta između voditelja mjere i maloljetnika (obiteljska kuća, prostori centra za socijalnu skrb ili neki drugi javni prostor), a problematizira se i održavanje susreta u kafićima. Dok neki smatraju kako je potrebno da se susreti između voditelja mjere i maloljetnika održavaju u neformalnim uvjetima, drugi drže kako je to neprimjereno. Nedostatak materijalnih sredstava očituje se i u tome što se tijekom izvršenja mjere ne mogu financirati određene aktivnosti maloljetnika, poput odlaska u kino, kazalište ili na neki sportski događaj kako bi se oplemenio društveni život maloljetnika.⁵³ U praksi u gotovo polovini slučajeva mjeru PBIN prema maloljetniku izvršavaju vanjski voditelji mjere koji često nemaju nikakvu dodatnu edukaciju, a za svoj rad primaju simboličnu naknadu, iako imaju veliku odgovornost. U slučajevima kada su voditelji mjere radnici centra za socijalnu skrb oni su u pravilu preopterećeni i također su neadekvatno plaćeni.⁵⁴ U tijek izvršenja mjere, unatoč zakonskim odredbama, nedovoljno su uključeni i maloljetnici i njihovi roditelji. U praksi maloljetnici i roditelji ne sudjeluju u izradi pojedinačnog programa izvršenje mjere, za koji navode da je u pravilu napisan preopćenito. Pojedini su roditelji naveli kako nisu dovoljno upoznati sa sadržajem mjere PBIN te je ne razlikuju od sličnih mjera obiteljskopravne zaštite. Tijekom postupka izvršenja mjere ne ostvaruje se adekvatna suradnja sa školskim sustavom i tijelima lokalne zajednice.⁵⁵

S obzirom na značaj koji mjera PBIN ima u našem sustavu maloljetničkih sankcija nužno je otkloniti prethodno navedene probleme koji se pojavljuju u praksi kako bi mjera PBIN mogla ostvariti svoju svrhu. Prije svega valja uložiti dodatne napore da se ubrza postupak pred sudovima kako bi se osiguralo da se prema maloljetniku reagira na vrijeme odgovarajućim mjerama, sukladno intenzivnim razvojnim obilježjima mladih. Potrebno je da sudovi češće zakazuju kontrolna ročišta kako se ne bi događali slučajevi iz prakse da mjere traju do punog zakonskog maksimuma iako za to nije postojala stvarna potreba.

Iz analize poredbenopravnih sustava uočeno je kako izvršenje mjere nadzora nad maloljetnikom u pravilu spada pod ovlasti probacijske službe te bi i u našem sustavu u okviru sustava socijalne skrbi trebalo osnovati poseban odjel koji bi bio zadužen isključivo za izvršenje maloljetničkih sankcija, uključujući i mjeru PBIN. Time bi se boljom raspodjelom poslova rasteretio postojeći sustav socijalne skrbi, socijalni bi radnici imali manji broj pojedinačnih pred-

⁵³ Ricijaš, N., Jeđud Borić, I., Lotar Rihtarić, M., Miroslavljević, A., *op. cit.* (bilj. 49), str. 149-152. Vidi i: Kovačić, Z., *op. cit.* (bilj. 52), str. 63-86.

⁵⁴ Opširnije: Kovačić, Z., *op. cit.* (bilj. 52), str. 134-138, 140-144. Vidi i: Ricijaš, N., Jeđud Borić, I., Lotar Rihtarić, M., Miroslavljević, A., *op. cit.* (bilj. 49), str. 152-159.

⁵⁵ Ricijaš, N., Jeđud Borić, I., Lotar Rihtarić, M., Miroslavljević, A., *op. cit.* (bilj. 49), str. 149-152. Vidi i: Kovačić, Z., *op. cit.* (bilj. 52), str. 138-139.

meta u svom radu te bi se ostvarila i njihova veća specijalizacija.⁵⁶ Potrebno je uspostaviti i primjerenije prostorne uvjete u centrima socijalne skrbi za izvršenje mjere PBIN, koji bi trebali biti dostupni i vanjskim voditeljima mjere. Veća materijalna sredstva potrebna su da bi se mogle financirati određene aktivnosti maloljetnika tijekom izvršenja mjere te za povećanje naknade za rad vanjskih voditelja mjere i provođenje njihove dodatne edukacije o načinu rada s maloljetnicima s problemima u ponašanju. Jednako tako potrebno je i više nadzirati rad vanjskih voditelja mjere. U tijek izvršenja mjere potrebno je aktivnije uključiti maloljetnika i njegove roditelje, odnosno mora im se omogućiti da i oni sudjeluju u izradi pojedinačnog programa izvršenja mjere, treba ih bolje informirati o karakteristikama mjere, njezinoj svrsi i tijeku izvršenja. I kod te mjere treba ostvariti bolju suradnju sa sustavom obrazovanja kako bi nastavnici u školama imali više saznanja o samoj mjeri, a time imali i više razumijevanja prema mladima kojima je mjera izrečena.⁵⁷

6. POLUINSTITUCIONALNE MJERE

Njemačka je jedna od rijetkih zemalja koja ima čistu poluinstitucionalnu mjeru, maloljetnički pritvor (*Jugendarrest*), koja je našem zakonodavcu poslužila kao uzor za mjeru upućivanja u disciplinski centar. Maloljetnički pritvor spada u disciplinske mjere, a karakterizira ga kratkotrajno oduzimanje slobode, kojem je cilj šokirati maloljetnika i poslati mu jasnu poruku da ne može nastaviti s delinkventnim ponašanjem.⁵⁸ Jedna od rijetkih zemalja koja je

⁵⁶ U okviru istraživanja sudionici su trebali iznijeti svoje preporuke za unaprjeđenje provođenja mjere, PBIN te su voditelji mjere, koji su ujedno i djelatnici CZSS-a, kao i vanjski voditelji mjere u svojim preporukama naveli potrebu za drugačijim pozicioniranjem mjere PBIN u sustavu maloljetničkih sankcija. Predložili su da se mjera izmjesti iz nadležnosti centara za socijalnu skrb na razinu posebnih agencija ili da se specijaliziraju pojedini stručnjaci u centru za provođenje mjere ili da se mjera premjesti u sustav pravosuđa. Vidi: Ricijaš, N., Jeđud Borić, I., Lotar Rihtarić, M., Miroslavljević, A., *op. cit.* (bilj. 49), str. 164. Prijedlog o stvaranju posebne probacijske službe za maloljetnike, u kojoj bi voditelji mjere postali probacijski službenici, s punim radnim vremenom i zajedničkim prostorom, Ricijaš je iznio još 2005. Detaljnije vidi: Ricijaš, N., Probacija za maloljetnike u Hrvatskoj – stanje i perspektive, Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, vol. 41, br. 1, 2005, str. 138-140. Slično iznosi i Kovačić u: Kovačić, Z., *op. cit.* (bilj. 52), str. 135-136.

⁵⁷ Svi prijedlozi navedeni prema: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 215-218. Vidi i: Ricijaš, N., Jeđud Borić, I., Lotar Rihtarić, M., Miroslavljević, A., *op. cit.* (bilj. 49), str. 161-165; Kovačić, Z., *op. cit.* (bilj. 52), str. 150-156.

⁵⁸ Maloljetnički se pritvor može izreći u tri različite forme: u slobodno vrijeme (*Freizeit-arrest*), kada maloljetnik u pritvoru provodi jedan do dva vikenda; zatim kao kratkotrajni pritvor (*Kurtzarrest*), kada se mjera izriče u neprekidnom trajanju od najviše četiri dana, dok je treći oblik trajni pritvor (*Dauerarrest*), koji se izriče u trajanju od jednog do najviše četiri tjedna (§ 16. JGG). Vidi više: Meier, B., Rössner, D. Schöch, H., *op. cit.* (bilj. 17), str. 203-212.

zakonskim reformama u posljednjih dvadesetak godina u svoje zakonodavstvo uvela mjeru koja ima određene karakteristike polinstitucionalnog tretmana jest Danska, koja je 2001. implementirala mjeru *Youth Sanction (ungdomssanktion)*. Mjera se izvršava u tri faze, pri čemu se u prvoj fazi maloljetnik upućuje u instituciju zatvorenog tipa (siguran smještaj), u kojoj može provesti maksimalno do godine dana. Nakon toga slijedi druga faza izvršenja mjere, koja se provodi u instituciji otvorenog tipa i za čijeg se trajanja još veća pažnja pridaje individualnom tretmanu. Maloljetnik u institucijama tijekom prve i druge faze izvršenja mjere može provesti maksimalno 18 mjeseci, a nakon toga se pušta na slobodu, gdje se stavlja pod nadzor tijela socijalne skrbi u sklopu treće faze izvršenja mjere.⁵⁹

Poluinstitucionalni tretman maloljetnih počinitelja razvio se kao alternativa institucionalnom tretmanu i njegovim nedostacima. Neke prednosti poluinstitucionalnog i izvaninstitucionalnog tretmana u odnosu na institucionalni jesu: bolji školski uspjeh maloljetnika, niža cijena (veća isplativost), manja stopa recidivima maloljetnika, bolje djeluju na probleme u ponašanju, mogućnost djelovanja i utjecaja prema maloljetniku iz više različitih izvora (stručna služba, obitelj, škola, uža društvena zajednica), mogućnost primjene takva tretmana kao tranzicijske faze iz institucionalnog u izvaninstitucionalni program, mogućnost prilagodbe tretmanskim programima različitim potrebama pojedinca i, ono najvažnije, za vrijeme izvršenja takva tipa tretmana maloljetnik i dalje ostaje u okviru svoje obitelji i ne izdvaja ga se iz njegove životne sredine.⁶⁰ Postavlja se pitanje kako onda da, unatoč svim prepoznatim prednostima, poluinstitucionalne mjere nisu prihvaćene u praksi u većem opsegu.

6.1. Upućivanje u disciplinski centar

Mjera upućivanja u disciplinski centar u naše je maloljetničko zakonodavstvo implementirana Novelom Krivičnog zakonika iz 1959., a naš se zakonodavac pri njezinu formiranju uvelike inspirirao njemačkim i engleskim zakonodavstvom, koja su takav tip sankcija poznavala otprije.⁶¹ Još od tada u teoriji postoje dvije koncepcije shvaćanja te mjere. Dok je jedni vide kao svojevrsnu

⁵⁹ Vidi: dio. 6. § 74.(a) *Straffeloven* (danski Kazneni zakon). Prema: Storgaard, A, *The Youth Sanction – a Punishment in Disguise*, *Scandinavian Studies in Law*, 1999-2012, str. 382-387.

⁶⁰ Više o razlozima nastanka poluinstitucionalnog tretmana, njegovim prednostima i nedostacima vidi: Poldrugač, Z., Marušić D., Žižak, A., *Poludnevni tretmani djece i mladeži s poremećajima u ponašanju*, Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, 2006, str. 5-19, 110-111. Vidi i: Carić, A., Bilić, J., *Upućivanje u disciplinski centar za maloljetnike*, Split, 1972, str. 15-21.

⁶¹ Vidi: čl. 13. ZSM/2011. Detaljnije vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 227-228.

šok-terapiju, kojoj je cilj oštrim i strogim tretmanom maloljetniku poslati jasnu poruku da je njegovo ponašanje neprihvatljivo te da mora preuzeti odgovornost za njega, drugi je smatraju jednim oblikom intenzivnog odgojnog tretmana, koji prema maloljetniku provode pedagoški stručnjaci u cilju pravilnog usmjerenja i utjecaja na maloljetnikovu osobnost.⁶² Naš je zakonodavac prednost dao drugom, tj. odgojnom konceptu navedene mjere, što jasno proizlazi iz zakonskih odredaba.⁶³

Upućivanje u disciplinski centar u praksi treba biti autoritarna, čvrsto strukturirana mjera s jasno određenim pravilima i obvezama koje tijekom njezina izvršenja treba ispuniti kako maloljetnik tako i voditelj mjere. Važno je napomenuti kako od maloljetnika tijekom izvršenja te mjere ne treba očekivati potpuni preokret u ponašanju i promjenu osobnosti jer to nije moguće ostvariti u kratkom razdoblju.⁶⁴ Zbog svojih karakteristika ta je mjera namijenjena užoj kategoriji maloljetnih počinitelja.⁶⁵ U Hrvatskoj ona se izvršava u domu za odgoj djece i mladeži, koji je obvezan organizirati posebnu ustrojbenu jedinicu ili stručnu cjelinu za njezino izvršenje, ili u posebnom odjelu centra za socijalnu skrb namijenjenom za tu svrhu prema mjestu prebivališta maloljetnika. Za svakog se maloljetnika izrađuje pojedinačni program postupanja sukladno njegovim karakteristikama i potrebama, temeljem kojeg se mjera izvršava, a u radu s maloljetnikom prevladava pretežno individualan oblik rada.⁶⁶ Iako se radi o mjeri koja je namijenjena užoj skupini maloljetnih počinitelja, u našoj praksi vrlo vjerojatno postoji veći broj maloljetnih počinitelja kojima bi se navedena mjera mogla izreći, ali takvi počinitelji i njihove karakteristike nisu prepoznati u praksi.⁶⁷

Temeljni razlozi zašto sudovi nedovoljno izriču poluinstitucionalne mjere jesu primarno objektivne prirode, odnosno u praksi nije osigurano dovoljno

⁶² Prema: Carić, A., Bilić, J., *op. cit.* (bilj. 60), str. 22-28. Vidi i: Lulić Čavar, G., Neki aspekti evaluacije učinkovitosti tjeka izvršenja odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar za maloljetnike, *Kriminologija i socijalna integracija*, vol. 3, 1995, br. 1, str. 54-57; Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.*, (bilj. 25), str. 162-165.

⁶³ Vidi: čl. 7. st. 3. ZSM/2011.

⁶⁴ Tu mjeru treba shvatiti kao početak procesa promjene, posebno kada se ona izriče kao prva faza i priprema maloljetnika za primjenu mjere PBIN na slobodi (čl. 7. st. 3. ZSM/2011). Vidi: Carić, A., *op. cit.* (bilj. 48), str. 60-61.

⁶⁵ Vidi: Križ, Đ., *op. cit.* (bilj. 21), str. 369. Vidi i: Lulić Čavar, G., *op. cit.* (bilj. 62), str. 54-55, 68.

⁶⁶ Više o tijeku izvršenja mjere upućivanja u disciplinski centar vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 231-234. Vidi isto: Poldrugáč, Z., Marušić D., Žižak, A., *op. cit.* (bilj. 60), str. 51-61.

⁶⁷ O sustavnom modelu procjenjivanja (dijagnosticiranja) potreba maloljetnika koji su zahvaćeni pravosudnim sustavom vidi: Ricijaš, N., Instrumenti procjene djece i adolescenata – mogućnost primjene probacije za maloljetnike, *Ljetopis studijskog centra socijalnog rada*, vol. 13, br. 2, 2006, str. 28-31.

prostornih ni kadrovskih resursa za njihovo efikasno provođenje.⁶⁸ Mogućnost izvršenja tih mjera nije ista u svim dijelovima Hrvatske zbog prostorne raspoređenosti institucija u kojima se te mjere provode, pa se u stvarnosti te mjere mogu provoditi samo u većim gradovima, gdje postoje odgovarajuće ustanove za njihovo izvršenje.⁶⁹ Navedeno pokazuje kako unatoč zakonskim odredbama uspješno provođenje tih mjera ovisi o cijelom nizu tehničkih pitanja, poput prostornih, kadrovskih, materijalnih i drugih uvjeta i načina organizacije rada u okviru sustava socijalne skrbi. Utvrđivanje dodatnih razloga za slabu primjenu poluinstitucionalnih mjera u našoj praksi zahtijeva daljnju znanstvenu analizu jer njihova trenutačna primjena u praksi nije zadovoljavajuća niti je u skladu s navedenim prednostima te vrste maloljetničkih mjera.⁷⁰

S obzirom na trenutačno stanje u pogledu primjene poluinstitucionalnih mjera trebalo bi da u našem sustavu maloljetničkih sankcija umjesto dvije poluinstitucionalne mjere imamo samo jednu poluinstitucionalnu mjeru, mjeru upućivanja u disciplinski centar, ali ona bi se onda trebala češće i efikasnije provoditi u praksi. Kako bismo to ostvarili, potrebno je prije svega poboljšati objektivne uvjete za rad; osigurati adekvatne prostorne i smještajne uvjete u ustanovama, dovoljan broj stručnih djelatnika posebno osposobljenih za rad s maloljetnim počiniteljima, dovoljno materijalnih sredstava za određene aktivnosti maloljetnika tijekom izvršenja mjere, efikasnu međuresornu suradnju sa svim ostalim dionicima sustava (sudom za mladež, stručnim suradnicima, centrom za socijalnu skrb, obitelji maloljetnika) te bolja povezanost s lokalnom zajednicom.

⁶⁸ Mjera PBIN uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi najčešće se u praksi izvršava u postojećih 11 domova za odgoj. U posljednjih nekoliko godina Ministarstvo socijalne skrbi u suradnji s udrugama koje osiguravaju stručni kadar i lokalnim zajednicama koje osiguravaju prostor proširilo je ponudu i omogućilo da se ta mjera izvršava i izvan domova za odgoj, ali još uvijek u nedovoljnom opsegu. Prema: Izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu za 2014., Pravobraniteljica za djecu, Zagreb, 2015, str. 100.

⁶⁹ Suci za mladež u tom slučaju maloljetniku koji dolazi iz manjeg mjesta koje je udaljeno od grada neće izreći tu mjeru jer praktički ne postoji mogućnost da je maloljetnik izvršava ukoliko do ustanove u kojoj se mjera izvršava mora dnevno putovati 20 ili 30 km. Upravo to je bio jedan od razloga zbog kojih je ZSM-om 2011. uvedena zakonska mogućnost da se mjera upućivanja u disciplinski centar može izvršavati tijekom vikenda, kako bi se mogla izricati i maloljetnicima koji ne žive u blizini disciplinskog centra. Time se htjelo omogućiti da se mjera može izreći širem krugu maloljetnika kako im putovanje do institucije ne bi ometalo njihove obveze u školi i normalnu organizaciju života u mjestu stanovanja. Vidi: čl. 13. st. 2. ZSM/2011, Petö Kujundžić, L., Zakon o sudovima za mladež s osvrtom na novine od 2011. do 2013., Zagreb, 2013, str. 16.

⁷⁰ Poluinstitucionalne mjere nisu zanemarene samo u sudskoj praksi nego i u našoj kaznenopravnoj znanosti, na što upućuje podatak da su od uvođenja te vrste sankcija u naše maloljetničko kazneno zakonodavstvo o mjeri upućivanja u disciplinski centar provedena samo dva važnija istraživanja (Carić; Bilić, 1972, Lulić-Čavar, 1999), a zasebno istraživanje o mjeri PBIN uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi nikada i nije provedeno.

7. ZAVODSKE MJERE

Smještaj maloljetnika u instituciju kao vrsta odgojne mjere postoji u mnogim poredbenopravnim sustavima. Ta vrsta mjera obično se izvršava u posebnim institucijama koje su dio sustava socijalne skrbi i u njima rade posebno osposobljeni stručni radnici koji provode odgovarajuće tretmanske programe. U Njemačkoj smještaj maloljetnika u instituciju nije reguliran odredbama JGG-a, nego odredbama Zakona o socijalnoj skrbi.⁷¹ U Engleskoj i Walesu maloljetnicima u dobi od 12 do 17 godina također mogu biti izrečene institucionalne sankcije (*Detention and Training Order*). Maloljetnici kojima je izrečena ta mjera mogu biti smješteni u jednu od tri postojeće vrste ustanova, koje su velikom zakonskom reformom objedinjene u jedinstven sustav.⁷² Švedska je ukidanjem maloljetničkih zatvora u sustav maloljetničkih sankcija uvela novu mjeru *Closed youth care*, koja se izvršava u posebnim odgojnim ustanovama, koje nisu dio zatvorskog sustava.⁷³

Sud za mladež odlučuje se za izricanje zavodskih mjera u iznimnim slučajevima kada iz socijalne anamneze maloljetnika i njegove obitelji te općeg pedagoškog statusa zaključi da postoji visoki stupanj opasnosti da će maloljetnik ponovno počiniti kazneno djelo i da u njegovoj obitelji nema osobe koja je sposobna brinuti se o njemu. U takvim slučajevima sama je obitelj često i jedan od uzroka maloljetnikova delinkventnog ponašanja te je opterećena raznim problemima, poput bolesti, nezaposlenosti roditelja, loših socioekonomskih uvjeta, nasilja, problema s ovisnosti i slično.⁷⁴ Izdvajanjem maloljetnika iz njegove obitelji slabi njegov osjećaj pripadnosti i povezanosti s obitelji te mu zatvaranje u ustanovu svakako predstavlja traumu, ali se negativni aspekti

⁷¹ Vidi: § 12. (2) JGG. U Njemačkoj se maloljetnici najčešće smještaju u stambene zajednice ili domove za mlade koji su organizirani po načelu stambenih zajednica u kojima su maloljetnici podijeljeni u manje grupe. Prema: Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 25), str. 186-187.

⁷² U Engleskoj postoje tri vrste ustanova: *Secure Training Center (STC)*, *Young Offender Institute (YOI)* i *Local Authority Secure Children's Home*. Objedinjavanjem svih institucija u jedinstveni sustav ustanova Engleska je htjela postići bolju organizaciju sustava i reducirati troškove. Vidi više: Dignan, J., *op. cit.* (bilj. 19), str. 386-391.

⁷³ U tim ustanovama naglasak je stavljen na preodgoj, obrazovanje i ponovnu integraciju maloljetnika u svakodnevni život. Za Švedsku je karakteristično da država u te ustanove ulaže znatna sredstva, a prema nekim podacima na jednoga maloljetnika dolaze dva do tri stručna djelatnika, što dovoljno govori o razini tretmana u ustanovama. Vidi više: Haverkamp, R., *op. cit.* (bilj. 46), str. 1356, 1380-1382.

⁷⁴ Sudska praksa pokazuje kako se zavodske mjere obično izriču maloljetnicima kod kojih su utvrđeni intenzivniji poremećaji u ponašanju, poput višekratnog recidivizma, druženja s asocijalnim osobama, bježanja od kuće, napuštanja škole te čije su obiteljske prilike znatno i dugotrajno narušene. Vidi više: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 238-251, 375-380, 386-389.

zavodskih mjera mogu ublažiti ukoliko se tijekom izvršenja mjere maksimalno prilagodi potrebama maloljetnika.⁷⁵

Jedan od problema koji je uočen kod svih zavodskih mjera jest da se te sankcije u našoj praksi maloljetnicima često izriču prekasno. Zakonodavac je jasno istaknuo kako se zavodske mjere maloljetniku mogu izreći samo kao „krajnje sredstvo“;⁷⁶ ali se u našoj praksi načelo supsidijariteta u primjeni maloljetničkih sankcija primjenjuje previše doslovno.⁷⁷ Posljedica toga jest da se maloljetnicima teže vrste odgojnih mjera gotovo u pravilu izriču prekasno, pri kraju maloljetništva, kada je velika većina njih postala odgojno nedostupna i često su već postali punoljetni i u smislu kriminalnog ponašanja i stupnja kriminalizacije.⁷⁸ Navedeno se najbolje vidi i iz dobne strukture maloljetnika koji se nalaze u odgojnom Zavodu u Turopolju, gdje su jednako zastupljeni stariji maloljetnici (otprilike 50 %) i mlađi punoljetnici (oko 40 %).⁷⁹ S druge strane iskustva iz socijalnog sustava upozoravaju na to da se u praksi pojavljuje sve više djece s poremećajima u ponašanju sve niže životne dobi, koja zahtijevaju pomoć i podršku sustava i prema kojoj je potrebno reagirati na vrijeme. Često se radi o djeci koja imaju udružene smetnje, a već su evidentirana u sustavu socijalne skrbi jer su svojim ponašanjem ostvarila obilježja kaznenog djela.⁸⁰

Kao i kod prethodnih sankcija, i kod zavodskih mjera u Republici Hrvatskoj postoji cijeli niz problema vezanih ponajprije za nedostatak prostornih, materijalnih i kadrovskih uvjeta nužnih za uspješnu realizaciju tih mjera u praksi.

⁷⁵ Rittossa, D., Božičević Grbić, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 634.

⁷⁶ Čl. 7. st. 4. ZSM/2011.

⁷⁷ Načelo supsidijariteta sadržano je i u Pravilu 18. Pekinških pravila. Više o načelu supsidijariteta u primjeni maloljetničkih sankcija vidi: Carić, A., Mlađe osobe u kaznenom pravu (počinitelji i žrtve), Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2002, str. 63-64. Vidi i: Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 25), str. 102-107.

⁷⁸ Prema: Vukota, Lj., Tretman maloljetnika – stanje i perspektive, Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu „Zaštita prava i interesa djece u sukobu sa zakonom“, Zagreb, 2012, str. 270. Vidi i: Maloić, S., Izvršavanje odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod - neka obilježja odgajnika i neke objektivne poteškoće u provođenju tretmana, *Kriminologija i socijalna integracija*, vol. 14, 2006, br. 1, str. 76, 78-79, 83.

⁷⁹ Više o strukturi maloljetnika i mlađih punoljetnika koji se nalaze u odgojnom zavodu s obzirom na vrstu počinjenog kaznenog djela, na dob i školsku spremu vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 253-256.

⁸⁰ Prema: Koren Mrazović, M., Maloljetnici i mlađi punoljetnici s poremećajima u ponašanju u tretmanu socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj, *Kriminologija i socijalna integracija*, 1998, vol. 6, br. 2, str. 142.

7.1. Mjera upućivanja u odgojnu ustanovu

Odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu izvršava se u ustanovama socijalne skrbi koje je osnovala Republika Hrvatska.⁸¹ U tim ustanovama nisu smješteni samo maloljetnici kojima je odlukom suda izrečena mjera upućivanja u odgojnu ustanovu nego i maloljetnici kojima je odlukom suda izrečena obiteljskoppravna ili socijalnozaštitna mjera.⁸² Ustanove u kojima se izvršava mjera upućivanja u odgojnu ustanovu dužne su organizirati posebnu ustrojbeno-jedinicu za njezino izvršenje.⁸³ U našoj praksi tako imamo situaciju da se u istoj ustanovi socijalne skrbi nalazi jako heterogena skupina maloljetnika koji su u nju smješteni po različitim pravnim osnovama i iskazuju različite vrste problema u ponašanju.⁸⁴ Radi se o jako osjetljivoj skupini djece, kojoj zbog njihovih osobnih karakteristika i karakteristika njihovih obitelji društvo i državne institucije moraju pružiti pomoć i zaštitu.⁸⁵

Mjeru je teško izvršavati kada postoji cijeli niz problema: neodgovarajući prostorni uvjeti za rad, često se radi s velikim skupinama djece, ustanove su prenatrpane (prema podacima iz sudske prakse postoji i lista čekanja),⁸⁶ nedostaje stručnih djelatnika i materijalnih sredstava za realizaciju programa. U odgojnim ustanovama maloljetnici trebaju biti podijeljeni u manje skupine sukladno njihovim karakteristikama te se prema svakoj skupini trebaju vršiti posebni tretmansi programi u skladu s njihovim potrebama. Za takav način rada i podjelu maloljetnika u grupe, ne samo formalno, u okviru iste

⁸¹ Vidi: čl. 15. st. 2. ZSM/2011. Više o ustanovama u kojima se provodi ta mjera vidi: Ratkajec, G., Jeđud, I., *Razlike u procjeni razine rizika između dvije skupine korisnika institucionalnog tretmana, Kriminologija i socijalna integracija*, vol. 17, 2009, br. 2, str. 2-3.

⁸² Mjera upućivanja u odgojnu ustanovu ima određenih dodirnih točaka s mjerom povjeravanja djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju iz Obiteljskog zakona. Vidi: čl. 164. – 169. Obiteljskog zakona, Narodne novine br. 103/2015.

⁸³ Vidi više: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 243-246.

⁸⁴ Godine 2009. provedeno je istraživanje o karakteristikama i razlikama između tih dviju skupina maloljetnika, u okviru kojeg je utvrđeno da su maloljetnici koji su u odgojnu ustanovu smješteni odlukom kaznenog suda procijenjeni rizičnijima u području ranijeg i sadašnjeg delinkventnog statusa, zlorabe sredstava ovisnosti i odnosa s vršnjacima u odnosu na maloljetnike koji su u odgojnu ustanovu smješteni temeljem socijalnozaštitnih intervencija i obiteljskopravnih mjera. Više o rezultatima provedenoga istraživanja vidi: Ratkajec, G., Jeđud, I., *op. cit.* (bilj. 81), str. 11-12.

⁸⁵ Prema: Borovec, K., *Kršenje prava djece s problemima u ponašanju u medijima (s posebnim osvrtom na odgojne ustanove)*, Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu „Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju“, Zagreb, 2012, str. 168.

⁸⁶ U obrazloženju jedne presude Općinskog suda u Splitu navedeno je kako maloljetnik nije mogao biti smješten u odgojnu ustanovu temeljem odluke obiteljskog suda jer čeka na red za ustanovu, odnosno ustanova ga nije mogla primiti jer nema dovoljno mjesta (Predmet: Km-14/12). Prema: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 370.

ustanove potrebni su adekvatni materijalni, prostorni i kadrovski uvjeti, što u našem sustavu trenutačno u velikom broju ustanova nije ostvareno. Navedeno se može zaključiti na temelju pojedinih izvješća i istraživanja, koja upućuju na zabrinjavajuće stanje u odgojnim ustanovama.⁸⁷ U tijek izvršenja mjere unatoč zakonskoj obvezi⁸⁸ roditelji nisu dovoljno uključeni. Rad s roditeljima u tijeku izvršenja mjere zahtijeva i dodatni angažman stručnih radnika ustanove, kojih je premalo, a pojedini roditelji odbijaju pomoć i ne surađuju čak i kad im je ta pomoć omogućena.

7.2. Mjera upućivanja u odgojni zavod

Od svih zavodskih mjera najviše problema postoji pri izvršenju mjere upućivanja u odgojni zavod, koja je ujedno i najteža odgojna mjera našeg sustava maloljetničkih sankcija.⁸⁹ Problem Odgojnog zavoda u Turopolju, u kojem mjeru upućivanja u odgojni zavod izvršavaju muški maloljetni počinitelji kaznenih djela, postoji već punih 20 godina.⁹⁰

Zavod u Turopolju sastoji se od nekoliko montažnih objekata, koji arhitektonski i prostorno ne zadovoljavaju potrebe provođenja mjere upućivanja u odgojni zavod kako to zahtijevaju standardi struke te je u takvim uvjetima gotovo nemoguće realizirati rad s maloljetnicima u manjim odgojnim grupama.⁹¹ Problem Zavoda u Turopolju nisu samo loši i neprikladni smještajni uvjeti nego općenito i loši higijenski uvjeti: dotrajali i neprikladni sanitarni čvorovi, stare spavaonice, loša prehrana. Neprikladni prostorni uvjeti odražavaju se na kvalitetu izvršenja mjere i na mogućnost provođenja strukovnog obrazovanja (strukovni programi izvode se nedovoljno kvalitetno), praktične nastave i provođenja rekreativnih aktivnosti (nepostojanje adekvatne športske dvorane ili

⁸⁷ Situacija u domovima za djecu danas upućuje na to da ondje ima „...sve više djece sa složenim poremećajima u ponašanju s kojima se djelatnici domova zbog nedostatka stručnog osoblja i organizacijskog kadra jako teško nose. Radi se o djeci koja su teško odgojno dostupna, često agresivna i prema ostaloj djeci i prema odgajateljima, te iskazuju složene poremećaje u ponašanju, sklona su bježanju i skitnji, te konzumaciji droge i alkohola.“ Prema: Izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu za 2013., Pravobraniteljica za djecu, Zagreb, 2014, str. 126.

⁸⁸ Čl. 43. st. 1. ZISIM-a i čl. 45. Pravilnika o načinu izvršavanja odgojnih mjera.

⁸⁹ Vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 255-262.

⁹⁰ Donošenjem Zakona o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje 2012. odgojni zavodi i maloljetnički zatvor postali su ustrojbene jedinice Uprave za zatvorski sustav, slijedom čega proizlazi da je od tada Uprava za zatvorski sustav nadležna za izvršenje mjere upućivanja u odgojni zavod. Prema: Vukota, Lj., *op. cit.* (bilj. 78), str. 258. Više o tijeku izvršenja mjere upućivanja u odgojni zavod vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 249-252.

⁹¹ Prema: Maloić, S., *op. cit.* (bilj. 78), str. 79-81, Vukota, Lj., *op. cit.* (bilj. 78), str. 260, 264-266.

igrališta).⁹² U takvim uvjetima nemoguće je ostvariti svrhu zavodske mjere, što jasno pokazuju i podaci koji govore o povećanoj stopi recidivizma nakon boravka u Zavodu.⁹³ Problem je i izoliranost i udaljenost Zavoda od gradskog središta, što otežava realizaciju posjeta roditelja odgajanicima, čime je automatski onemogućen i svaki oblik suradnje i rada s maloljetnikovim roditeljima za vrijeme trajanja mjere, jer veliki broj roditelja zbog loših socioekonomskih uvjeta nije u mogućnosti posjetiti svoju djecu. Izoliranost Zavoda onemogućuje i socijalnu integraciju odgajanika u širu društvenu zajednicu.⁹⁴ U Zavodu postoji i nepovoljan omjer stručnih radnika u odnosu na broj odgajanika, što upućuje na to da nedostaje stručnih radnika i pravosudnih policajaca, a zbog niskih primanja, preopterećenosti, izoliranosti Zavoda i općenito loših uvjeta rada postoji i velika fluktuacija djelatnika.⁹⁵

Unatoč činjenici da se radi o primarno maloljetničkoj sankciji, zavodsku populaciju čine mahom mlađi punoljetnici pretežno romske nacionalnosti, ali unatoč tome u Zavodu ne postoji nijedan stručni odgajatelj romske nacionalnosti.⁹⁶ Tijekom izvršenja mjere veliki broj maloljetnika krši odobrene pogodnosti te u Zavodu općenito ne postoji odgovarajuća razina sigurnosti (nepostojanje adekvatnog zatvorenog odjela). Podaci pokazuju kako kategorija maloljetnika koji se nalaze na izdržavanju te mjere svojim agresivnim ponašanjem i kriminalnom strukturom nadilazi zakonske i arhitektonske uvjete u kojima borave.⁹⁷ Zavod također nema ni vlastitog dječjeg psihijatra, što je također jedan od problema.⁹⁸

Na iznesene primjedbe već se nekoliko godina nastoji reagirati na način da se mijenja struktura i način rada stručnih tijela u Zavodu, koja nastoje bolje strukturirati vrijeme maloljetnika i tretmanski rad s njima.⁹⁹ Zbog svega

⁹² Pető Kujundžić, L., „Zar ni žohari u tanjuru nisu briga Ministarstva pravosuđa?“, objavljeno u Večernjem listu, 13. 7. 2013.; Izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu za 2013., Pravobraniteljica za djecu, Zagreb, 2014, str. 200. Vidi i: Vukota, Lj., *op. cit.* (bilj. 78), str. 264-265.

⁹³ Vidi: Izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu za 2013., Zagreb, 2014, str. 100.

⁹⁴ Maloić, S., *op. cit.* (bilj. 78), str. 80-81.

⁹⁵ *Ibid.*, str. 82-83. Vidi i: Izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu za 2013., Zagreb, 2014, str. 100.

⁹⁶ Izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu za 2014., Pravobraniteljica za djecu, Zagreb, 2015, str. 100.

⁹⁷ Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2012. godinu, Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa, Uprava za zatvorski sustav, Zagreb, lipanj, 2013, str. 55, 58.

⁹⁸ Zavod se koristi uslugama psihijatra koji dolazi dva puta mjesečno i uglavnom samo ordinira medikamentnu terapiju, odnosno Zavod nema vlastitog psihijatra. Prema: Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2013., Zagreb, 2014, str. 100.

⁹⁹ Vidi: Vukota, Lj., *op. cit.* (bilj. 78), str. 270-271. U međuvremenu došlo je do nekih pomaka u radu Zavoda: obnova sanitarnih čvorova, adaptacija blagavonice, planirana obnova sportske dvorane, bolja organizacija slobodnih aktivnosti itd. U svemu se vidi velik trud stručnih djelatnika Zavoda, koji rade u jako teškim uvjetima.

navedenog Uprava za zatvorski sustav uvrstila je Zavod u Turopolju u projekt IPA-TAIB 2012-2013 pod nazivom „Podrška zatvorskom sustavu Republike Hrvatske“, s predviđenim sredstvima od 4,69 milijuna eura.¹⁰⁰ U okviru tog projekta osigurana su sredstva za obnovu zgrade Centra za izobrazbu i dogradnju i obnovu Odgojnog zavoda u Turopolju na istoj lokaciji.¹⁰¹ Projektna dokumentacija za realizaciju projekta bila je dovršena krajem 2015.¹⁰² te se trenutačno provode građevinski radovi na izgradnji navedenih zgrada.

Zavod u Turopolju jedini je odgojni zavod za maloljetne počinitelje¹⁰³ na području cijele Republike Hrvatske, što je nedovoljno. U Hrvatskoj bi trebalo stvoriti sustav ustanova u okviru sustava socijalne skrbi, koje bi trebale biti ravnomjerno raspoređene na prostoru cijele Hrvatske i u kojima bi maloljetnici izvršavali sve zavodske mjere. Sve ustanove trebale bi imati različite odjele (otvoreni, poluotvoreni i zatvoreni odjel), u kojima bi maloljetnici bili smješteni sukladno težini izrečene mjere, a kako bi napredovali tijekom izvršenja mjere, moglo bi ih se smjestiti na drugi odjel. Za realizaciju navedenog nije potrebno krenuti od početka, u izgradnju potpuno novih ustanova, nego bi se iz postojećeg sustava ustanova socijalne skrbi mogle izdvojiti pojedine ustanove koje bi se prenamijenile isključivo za izvršenje maloljetničkih zavodskih mjera. Na taj bi se način odvojili maloljetnici koji su u ustanovu smješteni odlukom suda za mladež od maloljetnika koji su u ustanove smješteni po osnovi izrečenih obiteljskopравnih i socijalnozaštitnih mjera. Ustanove u kojima bi se izvršavale zavodske mjere trebale bi biti objedinjene u isti sustav i pod nadzorom istoga upravnog tijela (ministarstvo socijalne skrbi).¹⁰⁴ Stručnjaci navode kako je za izvršenje ovakve vrste odgojnih mjera potrebno uspostaviti paviljonski tip objekta, smještajem maloljetnika u više malih zasebnih smještajnih i tretmanskih jedinica koje trebaju biti smještene u naseljenom mjestu.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Jedna od svrha navedenog projekta jest i unaprjeđenje životnoga okruženja u svrhe rehabilitacije maloljetnika u Odgojnom zavodu u Turopolju. Prema: Godišnje izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2012., Uprava za zatvorski sustav, Ministarstvo pravosuđa, 2013, str. 6.

¹⁰¹ Stručnjaci smatraju kako je trenutačna lokacija Zavoda neodgovarajuća zbog izoliranosti i nedovoljne prometne povezanosti s većim gradskim središtem. Struka smatra kako bi zavod trebao biti smješten na prikladnijoj lokaciji, bliže nekom gradskom središtu, kako bi se mogli jednostavnije realizirati posjeti roditelja odgajanicima, ali i kako bi se odgajanicima omogućila lakša integracija u društvo i lokalnu zajednicu.

¹⁰² Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2015., Uprava za zatvorski sustav, Ministarstvo pravosuđa, 2016, str. 142.

¹⁰³ U Republici Hrvatskoj postoji i odgojni zavod za maloljetne počiniteljice kaznenih djela u Požegi, koji zadovoljava potrebe maloljetnih počiniteljica kojima je izrečena mjera upućivanja u odgojni zavod. Više o odgojnom zavodu u Požegi vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), 262-263.

¹⁰⁴ *Ibid.*, str. 260-262.

¹⁰⁵ Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2016., Pravobraniteljica za djecu, Zagreb, 2017, str. 99.

Osim rješavanja prostornih nedostataka potrebno je osigurati i veća materijalna sredstva kako bi se poboljšali osnovni uvjeti života maloljetnika u zavodu, zaposlio veći broj stručnih radnika, osigurala češća primjena tehničkih pomagala u svakodnevnom radu, suradnja s većim brojem stručnjaka te realizacija raznovrsnijih odgojnih i tretmanskih sadržaja tijekom izvršenja mjere.¹⁰⁶ Maloljetnicima je tijekom izvršenja zavodske mjere nužno osigurati i adekvatno psihijatrijsko liječenje, što znači da zavod mora imati i vlastitog dječjeg psihijatra. S obzirom na to da se danas na izdržavanju mjere upućivanja u odgojni zavod nalaze uglavnom mlađi punoljetnici, u sudskoj praksi valja uspostaviti jasnije kriterije za izricanje te mjere kako se ona ne bi izricala prekasno. Činjenica da je maloljetniku određen smještaj u zavod znači da ga je, među ostalim, bilo potrebno izdvojiti iz njegove obitelji i životne sredine te je jasno da takva maloljetnika nije moguće preodgojiti niti resocijalizirati, a da se u cijeli proces ne uključe i njegovi roditelji.

Jedan od najvećih problema sustava maloljetničkih sankcija jest i nedostatak adekvatnih posttretmanskih programa, jer se maloljetnici nakon izdržavanja zavodskih mjera često vraćaju u istu ili goru obiteljsku situaciju. Najčešće su prepušteni sami sebi, bez odgovarajućeg smještaja, novčanih sredstava, bez posla ili mogućnosti nastavka školovanja.¹⁰⁷ U okviru sustava socijalne skrbi treba osigurati da se oni odgajanci koji se nemaju kamo vratiti ili su im obiteljske prilike znatno narušene nakon izvršenja zavodske mjere mogu smjestiti u manje stambene zajednice na određeni vremenski period dok ne pronađu posao i ne uspiju se osamostaliti. Kako bi se maloljetnicima pomoglo u prijelaznoj fazi, preporuča se uvođenje obveznog izricanja mjere nadzora nad maloljetnikom nakon izvršenja svih zavodskih mjera.¹⁰⁸ Time bi se maloljetniku na konkretan način pružila pomoć i zaštita u turbulentnom razdoblju prelaska iz institucije na slobodu, kada su mnogi maloljetnici najosjetljiviji, često i zbunjeni, jer nisu u stanju prenijeti naučene obrasce ponašanja iz ustanove u svakodnevni život te dolaze u iskušenje da se vrate starim obrascima ponašanja. Iako se mjera PBIN maloljetniku može izreći u okviru uvjetnog otpusta u tijeku izvršenja zavodskih mjera, nadzor bi se trebao provoditi nad svim maloljetnicima koji su izvršili neku od zavodskih mjera, minimalno šest mjeseci.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Maloić, S., *op. cit.* (bilj. 78), str. 83-84.

¹⁰⁷ U Republici Hrvatskoj ne postoji sustavan pristup rješavanju postinstitucionalnog prihvata mladih ljudi koji nemaju podršku obitelji nakon izvršene sankcije. Prema: Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2015., Pravobraniteljica za djecu, Zagreb, 2016, str. 98.

¹⁰⁸ Prema čl. 21. st. 2. ZSM/2011 sud za mladež ima mogućnost maloljetniku kojem je izrečena zavodska mjera za vrijeme uvjetnog otpusta izreći mjeru PBIN ili posebnu obvezu.

¹⁰⁹ Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 441-442.

7.3. Mjera upućivanja u posebnu odgojnu ustanovu

Mjera upućivanja u posebnu odgojnu ustanovu u Hrvatskoj se izrekne u svega nekoliko slučajeva godišnje.¹¹⁰ U Hrvatskoj postoji samo jedna odgojna ustanova u kojoj se može izvršavati ta mjera, Posebna odgojna ustanova LUG,¹¹¹ u kojoj se osim te mjere izvršavaju i druge zavodske sankcije.¹¹² Jedan od najvećih problema u postojećem sustavu jest zbrinjavanje maloljetnih počinitelja kaznenih djela, kojima je potrebno pružiti odgovarajuću psihijatrijsku pomoć i terapiju uz visoku razinu sigurnosti. Nažalost, taj problem nije vezan samo za maloljetne počinitelje kaznenih djela. U Hrvatskoj ne postoji jedinstven sustav zaštite i zbrinjavanja djece s poremećajima u ponašanju s mentalnim teškoćama,¹¹³ nego se teškoće i problemi takve djece rješavaju stihijski.¹¹⁴

Mali broj maloljetnika kojima se ta mjera izriče ipak ne pokazuje stvarno stanje jer u praksi imamo sve veći broj maloljetnika koji imaju udružene smetnje u ponašanju i psihosocijalne teškoće. Ta se mjera ne izriče jer ne postoji adekvatna ustanova u kojoj bi se ona mogla provoditi, kao ni dovoljan broj stručnjaka koji bi trebali sudjelovati u njezinu izvršenju. Potrebno je da se na razini cijele Hrvatske riješi taj problem na način da se osigura adekvatna ustanova za izvršenje mjere upućivanja u posebnu odgojnu ustanovu ili da se u sustavu zdravstvenih ustanova osigura poseban odjel za smještaj maloljetnih počinitelja kaznenih djela kojima je potrebno pružiti odgovarajuću psihoterapiju i liječenje uz visoku razinu sigurnosti.

¹¹⁰ Analizom sudske prakse Općinskoga i Županijskoga suda u Splitu utvrđeno je da oba suda tu mjeru nisu izrekla ni u jednom slučaju. Prema saznanjima iz prakse navedena se mjera rijetko izriče jer mnogi smatraju kako su uvjeti u jedinjoj posebnoj odgojnoj ustanovi u okviru koje se ta mjera izvršava neprikladni za maloljetne počinitelje kaznenih djela koji zahtijevaju psihijatrijsku pomoć uz visoki stupanj sigurnosti. *Ibid.*, str. 411, 442.

¹¹¹ Posebna odgojna ustanova nalazi se u posebnom dijelu ustanove, za odgajanje u dobi od 14 do 21 godine života, kojima je odlukom suda izrečena odgojna mjera upućivanja u Posebnu odgojnu ustanovu. Odgojno-resocijalizacijski tretman provodi se u odgojnim skupinama, uz stručnu pomoć i podršku socijalnih pedagoga, profesora defektologa te drugih stručnih djelatnika. U rad su svakodnevno uključeni i psiholog i socijalni radnik.

Odgajnici su uključeni u sve odgojno-obrazovne aktivnosti ustanove te se prema njima provodi intenzivni odgojno-terapijski tretman u cilju što kvalitetnije resocijalizacije. Više o načinu rada u posebnoj odgojnoj ustanovi vidi mrežnu stranicu: <http://centar-lug.skole.hr/odgoj> (20. 5. 2017.).

¹¹² Više o mjeri upućivanja u posebnu odgojnu ustanovu vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 264-265.

¹¹³ Problemi koji se javljaju u slučajevima djece s mentalnim teškoćama postoje u cijeloj Republici Hrvatskoj. Vidi: Izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu za 2014., Zagreb, 2015, str. 72-73; Izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu za 2013., Zagreb, 2014, str. 127-129.

¹¹⁴ Prema: Gojković, J., Dostupnost sustava zaštite mentalnog zdravlja mladima s poteškoćama u ponašanju, Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu „Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju“, Zagreb, 2012, str. 183-188.

8. MALOLJETNIČKI ZATVOR

Neki oblik kazne oduzimanja slobode može se izreći maloljetnim počiniteljima u svim europskim državama, s tim da ne postoji jedan općeprihvaćeni i unificirani model normativnog uređenja te vrste sankcije.¹¹⁵ Između država postoje velike razlike u pogledu zakonodavnog uređenja kazne oduzimanja slobode za maloljetnike: donja i gornja dobna granica maloljetnih počinitelja kojima se može izreći kazna zatvora; formalni uvjeti za njezino izricanje; u kojoj se ustanovi izvršava (u posebnom odjelu kaznene ustanove za odrasle ili u posebnoj ustanovi namijenjenoj samo maloljetnicima),¹¹⁶ kojim su zakonom regulirani uvjeti za njezino izricanje i razlika u općem maksimumu i minimumu kazne zatvora za maloljetnike. Unatoč navedenim razlikama u svim je državama jasno istaknuto kako izricanje te sankcije mora biti *ultima ratio* te se ona mora izreći u najkraćem mogućem trajanju. Koliko je velik raskorak između pojedinih europskih država u pogledu primjene kazne zatvora prema maloljetnicima, najbolje pokazuju razlike između zakonskih rješenja Engleske i Walesa s jedne strane i Švedske s druge. U Engleskoj i Walesu maloljetnicima koji su počinili teška kaznena djela i kojima se sudi pred sudovima opće nadležnosti može se izreći kazna zatvora u jednakom trajanju kao i odraslim počiniteljima, što uključuje i kaznu doživotnog zatvora.¹¹⁷ S druge strane Švedska je osamdesetih godina zatvorila sve maloljetničke zatvore te je uvela novu vrstu sankcije za maloljetnike *closed youth care*, koja uključuje boravak u zatvorenoj instituciji. Ta se mjera može izreći maloljetnicima (u dobi od 15 do 17 godina) u trajanju od 14 dana do 4 godine, a izvršava se u posebno ustrojenim ustanovama koje nisu dio zatvorskog sustava.¹¹⁸

Kazna maloljetničkog zatvora od „obične“ se kazne zatvora razlikuje prema „uvjetima izricanja, trajanju, svrsi i sadržaju“.¹¹⁹ Može se reći kako je kazna zatvora, kada su u pitanju maloljetni počinitelji, uglavnom promijenila svoj karakter, svrhu i tijek izvršenja te se u velikoj mjeri približila institucionalnim odgojnim mjerama.¹²⁰ Iznimnost primjene kazne maloljetničkog zatvora u na-

¹¹⁵ Gurda, V., Osnovna obilježja zakonske i sudske politike primjene kazne maloljetničkog zatvora u BiH i u uporednom krivičnom pravu i praksi, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991), v. 36, br. 2, 2015, str. 788.

¹¹⁶ *Ibid.*, str. 789.

¹¹⁷ Više vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 134-136.

¹¹⁸ Vidi: Haverkamp, R., *op. cit.* (bilj. 46), str. 1365, 1380-1383.

¹¹⁹ Čl. 24. st. 1. ZSM/2011. Prema: Cvjetko, B., Zakonska i sudska politika kažnjavanja maloljetnika i mlađih punoljetnika kaznom maloljetničkog zatvora (1998.–2003.), HLJKPP, Zagreb, vol. 11, br. 2, 2004, str. 842-845.

¹²⁰ Prema: Perić, O., Krivičnopravni položaj maloletnika sa posebnim osvrtom na jugoslovensko i francusko pravo, Beograd, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 1975, str. 195.

šem sustavu jasno proizlazi iz zakonskih uvjeta propisanih za njezino izricanje, a prema podacima iz prakse navedeno se u cijelosti i poštuje.¹²¹

Svrha izricanja kazne maloljetničkog zatvora više nije isključivo specijalna prevencija, koja i dalje ima prioritet, nego i generalna prevencija, što je zakonodavac jasno istaknuo u čl. 6. ZSM/2011, čime je samo zakonski regulirano ono što se i prije redovito provodilo u našoj sudskoj praksi.¹²² U Hrvatskoj kaznu maloljetničkog zatvora u pravilu izdržavaju mlađi punoljetnici, češće nego stariji maloljetnici, i to najčešće u trajanju od najviše dvije ili tri godine.¹²³ Postupak izvršenja kazne maloljetničkog zatvora detaljno je reguliran odredbama Zakona o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kazna djela i prekršaje,¹²⁴ Zakonom o izvršavanju kazne zatvora¹²⁵ i Pravilnikom o načinu izvršavanja kazne maloljetničkog zatvora u kaznenom i prekršajnom postupku.¹²⁶

U Hrvatskoj se kazna maloljetničkoga zatvora izvršava u Odjelu maloljetničkog zatvora Kaznionice u Požegi u zatvorenim i poluotvorenim uvjetima te u otvorenim uvjetima Odjela maloljetničkog zatvora Kaznionice u Valturi.¹²⁷ Većina maloljetnika nalazi se na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora u Požegi, a prema dostupnim podacima prostorni i kadrovski uvjeti kaznionice jedva su zadovoljavajući. Maloljetnici su smješteni u skućeni prostor, koji je jako loše prostorno uređen, nedovoljno opremljen te odiše sivilom i prazninom, i svakako nije najpogodniji za uspješno provođenje pojedinačnog programa i ostvarenje svrhe kazne maloljetničkog zatvora. Odjelu kaznionice u kojem se nalaze maloljetnici nedostaju dodatni sadržaji, poput biblioteke, radionice, adekvatne sportske dvorane, a za ostvarenje svrhe maloljetničkog

¹²¹ Vidi: čl. 24.-30., ZSM/2011. Detaljnije o zakonskim uvjetima za izricanje kazne maloljetničkog zatvora i karakteristikama maloljetnika kojima se ta kazna izriče vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 267-276.

¹²² Carić, A., *op. cit.* (bilj. 48), str. 83-84, Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 25), str. 206.

¹²³ Tijekom 2015. na izvršavanju kazne maloljetničkog zatvora bilo je 35 maloljetnika i nijedna maloljetnica (na kraju 2015. bilo je 16 maloljetnika na izdržavanju kazne). Većina maloljetnika na izvršavanju kazne maloljetničkog zatvora bili su mlađi punoljetnici (68,8 %), a stariji maloljetnici činili su preostalih 31,2 %. Njih 75 % izdržavalo je kaznu u trajanju od 1 do 3 godine, 18,8 % bilo je na izdržavanju kazne od 6 mjeseci do godine dana, dok je samo 6,3 % izdržavalo kaznu od 3 do 5 godina. Prema: Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2015., Ministarstvo pravosuđa, Zagreb, prosinac 2016., str. 40. Vidi više: Cvjetko, B., *op. cit.* (bilj. 119), str. 845-849, 854-856.

¹²⁴ Narodne novine br. 133/2012. Vidi: Treći dio, glava XI., čl. 53.-57.

¹²⁵ Narodne novine br. 128/1999, 55/2000, 59/2000, 129/2000, 59/2001, 67/2001, 76/2007, 27/2008, 83/2009, 18/2011, 48/2011, 125/2011, 56/2013, 150/2013.

¹²⁶ Narodne novine br. 57/2013.

¹²⁷ Više o tijeku izvršenja kazne maloljetničkoga zatvora u Republici Hrvatskoj vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 3), str. 276-280. Vidi i: Lončarević, J., Kazna maloljetničkog zatvora, magistrski rad, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Zagreb, 2003, str. 120-130.

zatvora svakako treba povećati i broj stručnjaka u radu sa zatvorenicima te omogućiti veći izbor slobodnih aktivnosti i radnih mjesta za zatvorenike.¹²⁸

Poseban problem u pogledu oduzimanja slobode maloljetnicima predstavlja i izvršenje mjere istražnog zatvora. U praksi imamo slučajeve da maloljetnici jedan veći dio vremena koji im je određen za izdržavanje kazne maloljetničkog zatvora provode u istražnom zatvoru, a manji dio ostatka kazne u samoj Kaznionici u Požegi. U tom preostalom kratkom vremenu koliko maloljetnik provede u samoj kaznionici jedva da se može dati bilo kakva ozbiljna analiza ličnosti maloljetnika i provesti bilo kakav odgojni utjecaj.¹²⁹ Tijekom trajanja istražnog zatvora, zbog nedostatka opreme, prostora i kadrova unutar zatvorskog sustava, maloljetnike se često smješta uz odrasle osobe, borave u neprimjerenim prostornim uvjetima te nemaju mogućnost nastaviti obrazovanje ili raditi.¹³⁰ Maloljetnici u Hrvatskoj mjeru istražnog zatvora izdržavaju u uvjetima koji potpuno odstupaju od načela propisanih međunarodnim dokumentima, ali i od nacionalne regulative, jer unatoč zakonskim odredbama da maloljetnici mjeru istražnog zatvora trebaju izdržavati u zatvorenim zavodskim ustanovama takve ustanove još uvijek nisu osnovane.¹³¹

Iz svega navedenog može se zaključiti kako je kažnjavanje maloljetnika u Hrvatskoj uistinu iznimno te se prema prikazanim podacima ta jedina kazna u sustavu maloljetničkih sankcija u praksi češće izriče mlađim punoljetnicima nego starijim maloljetnicima. U okviru postojećeg sustava maloljetničkih sankcija svakako je potrebno zadržati kaznu maloljetničkoga zatvora unatoč postojanju zavodskih odgojnih mjera, prije svega zbog ostvarenja generalne prevencije i zaštite društva od počinitelja težih kaznenih djela kod kojih su utvrđeni teži poremećaji u ponašanju.

Kazna maloljetničkog zatvora mora se svojim sadržajem više približiti zavodskim odgojnim mjerama nego običnoj kazni zatvora, posebno u smislu sadržaja tretmanskih programa i načina rada s maloljetnicima tijekom izdržavanja kazne zatvora. Kao i u slučaju mjere upućivanja u odgojni zavod, maloljetnicima na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora primarno je potrebno

¹²⁸ Prema: Lončarević, J., *op. cit.* (bilj. 127), str. 124-125. Izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu za 2013., Zagreb, 2014, str. 100.

¹²⁹ *Ibid.*, str. 120.

¹³⁰ Prema: Filipović, G., Vladović, S., Djeca u sukobu sa zakonom – pravosuđe po mjeri djece?; Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu „Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju“; Zagreb, rujanj 2012., str. 199-200.

¹³¹ U praksi se ne poštuju odredbe čl. 66. ZSM/2011. Uprava za zatvorski sustav 2013. godine odredila je posebne zatvorske jedinice za maloljetnike u istražnim zatvorima kao privremeno rješenje do osnivanja zatvorenih zavodskih ustanova, ali u praksi to nije dovelo do stvarnog napretka u uvjetima izvršenja te mjere, nego je bilo više riječ o administrativnoj odluci i određivanju sobe u koju se zaprimaju maloljetnici. Prema: Izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu za 2016. godinu, Ured Pravobraniteljice za djecu, Zagreb, travanj 2017., str. 98.

osigurati bolje osnovne uvjete izvršenja kazne zatvora, posebno uvjete za daljnje obrazovanje (ponuditi više različitih obrazovnih programa, ne ograničiti ih samo na strukovne programe), bolje mogućnosti stručnog usavršavanja i rada, veće mogućnosti korištenja tehničkih pomagala u svakodnevnom radu, raznovrsnije slobodne aktivnosti, intenzivniji rad s roditeljima i obitelji, pružiti im psihološku pomoć u obliku individualne ili grupne terapije sa stručnim djelatnicima. Kako bi se postiglo navedeno, potrebno je unaprijediti prostorne i kadrovske uvjete posebnog odjela kaznonice u kojem maloljetnici izdržavaju kaznu. O eventualnoj izmjeni ili ukidanju kazne maloljetničkoga zatvora u našem maloljetničkom pravosuđu mogli bismo razmišljati u budućnosti ako bismo u sustav uveli potpuno nove ustanove za izvršenje zavodskih mjera u kojima bi postojali zatvoreni odjeli za smještaj maloljetnika koji su počinili teža kaznena djela.

9. ZAKLJUČAK

Republika Hrvatska ima jako dugu tradiciju maloljetničkog kaznenog sudovanja i postojeći sustav maloljetničkih sankcija posljedica je dugotrajnog razvoja hrvatskog maloljetničkog kaznenog zakonodavstva, tijekom kojeg Hrvatska uglavnom nije zaostajala za rješenjima moderne kaznenopravne znanosti, nego je u određenim aspektima u njima i prednjačila. Posljedica je toga i zaseban zakon o maloljetnim počiniteljima, u okviru kojeg je u cijelosti reguliran pravni položaj maloljetnika kao počinitelja kaznenih djela, uključujući i posebne kaznenopravne sankcije. Postojeći sustav maloljetničkih sankcija usklađen je s načelima primjene maloljetničkih sankcija sadržanima u međunarodnim dokumentima, jednako kao što sadrži i različite vrste sankcija, koje se sve mogu pronaći u poredbenopravnim sustavima, što jasno upućuje na to da i danas ne odstupamo od europskog prosjeka u pogledu zakonske regulative maloljetničkih sankcija. Važeće zakonsko rješenje zahtijeva tek neke manje tehničke izmjene te se postavlja pitanje zašto takav moderan sustav maloljetničkih sankcija u praksi u sve većem broju slučajeva ne funkcionira u smislu ostvarenja svoje svrhe. Glavni razlozi za takvu situaciju jesu neefikasna sudska politika izricanja maloljetničkih sankcija, koja rezultira time da se određene sankcije izriču neodgovarajućim maloljetnim počiniteljima, čime se u startu onemogućuje da mjera ostvari svoju svrhu. Kod težih vrsta sankcija dodatni je problem to što se u praksi načelo supsidijariteta primjene maloljetničkih sankcija shvaća doslovno te se teže vrste sankcija maloljetnicima često izriču prekasno.

Drugi, puno veći problem jest to što kod velikog broja maloljetničkih sankcija postoje ozbiljni problemi u sustavu izvršenja, odnosno pojedine se mjere u praksi ne provode na zakonom predviđen način jer imamo cijeli niz prostor-

nih, kadrovskih i materijalnih nedostataka koji onemogućuju efikasnu provedbu mjera u praksi.

Sukladno svemu prethodno navedenom predlaže se: da se mjera sudskog ukora ukine ili da se izmijene uvjeti za njezino izricanje (ograničiti njezino izricanje na mlađe maloljetnike, prvoprijestupnike koji su počinili lakše kazneno djelo); da se ukine jedna poluinstitucionalna mjera (zadržati mjeru upućivanja u disciplinski centar); da se uvede elektronički nadzor za izvršenje posebnih obveza zabrane određenih ponašanja; da se povećaju materijalna ulaganja u sustav izvršenja maloljetničkih sankcija ponajprije kako bi se riješili loši prostorni i kadrovski uvjeti za izvršenje zavodskih mjera i mjera pojačanog nadzora. Kako bi se rasteretio sustav socijalne skrbi, potrebno je izdvojiti poseban odjel u okviru sustava socijalne skrbi koji bi se bavio isključivo izvršenjem maloljetničkih sankcija. Na taj bi se način osiguralo rasterećenje djelatnika socijalne skrbi i postigla njihova bolja specijalizacija. Tijekom izvršenja svih maloljetničkih sankcija treba osigurati bolju suradnju s roditeljima maloljetnika, jer bez njihova uključivanja u određeni tretmanski program neće se moći postići stvarna resocijalizacija maloljetnika. U cijelom sustavu nije dovoljno iskorišten potencijal lokalnih zajednica i njihovi resursi, jednako kao što nije ostvarena ni dovoljna suradnja s obrazovnim sustavom. Potrebno je na razini lokalnih zajednica osnovati tijela koja bi se sastojala od predstavnika policije, obrazovnog sustava, socijalne skrbi i pravosuđa koji bi se redovito sastajali i između sebe dijelili informacije o stanju na terenu i problemima na lokalnoj razini te načinu rješavanja uočenih problema.

Prioritet je osigurati adekvatne prostorne uvjete za izvršenje svih mjera, posebno mjera upućivanje u odgojni zavod, posebnu odgojnu ustanovu, pa i osigurati odgovarajuće prostore za izvršenje mjere pojačanog nadzora. Država mora ulagati više materijalnih sredstava u sustav te jednako tako povećati i broj stručnih djelatnika u radu s maloljetnicima kako bi se osigurao povoljniji omjer između stručnih djelatnika i maloljetnika u ustanovama. I na kraju, u cijeli taj proces potrebno je još aktivnije uključiti i maloljetnike, dopustiti im da izraze svoje mišljenje i na taj način ih učiniti aktivnim dionicima sustava. Zakonsko rješenje na papiru treba na odgovarajući način provoditi u praksi, u protivnom će situacija iz godine u godinu biti sve problematičnija.

LITERATURA:

1. Borovec, K., Kršenje prava djece s problemima u ponašanju u medijima (s posebnim osvrtom na odgojne ustanove), Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu „Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju“, Zagreb, 2012, str. 161-175.
2. Božićević Grbić, M., Roksandić Vidlička, S., Reforma maloljetničkog kaznenog prava i sudovanja, HLJKPP, Zagreb, vol. 18, br. 2, 2011, str. 679-715.

3. Carić, A., Bilić, J., Upućivanje u disciplinski centar za maloljetnike (izvršenje i efikasnost odgojne mjere u disciplinskom centru u Splitu), Kriminalističko-kriminološki institut „Ivan Vučetić“ Pravnog fakulteta u Splitu, Split, 1972.
4. Carić, A., Mlađe osobe u kaznenom pravu (počinitelji i žrtve), Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2002.
5. Carić, A., Zakon o sudovima za mladež i odredbe o maloljetnicima u Zakonu o prekršajima s komentarskim bilješkama, poveznicama i sudskom praksom, Narodne novine, Zagreb, 2004.
6. Cvjetko, B., Formalne i neformalne sankcije u maloljetničkom kaznenom pravu, HLJKPP, Zagreb, vol. 6, br. 2, 1999, str. 341-356.
7. Cvjetko, B., Singer, M., Kaznenopravna odgovornost mladeži u praksi i teoriji s priložima i literaturom, Organizator, Zagreb, 2011.
8. Cvjetko, B., Zakonska i sudska politika kažnjavanja maloljetnika i mlađih punoljetnika kaznom maloljetničkog zatvora (1998. – 2003.), HLJKPP, Zagreb, vol. 11, br. 2, 2004, str. 841-865.
9. Dignan, J., The juvenile justice system in England and Wales, u: Giostra, G., Patanè, V. (ur.), European Juvenile Justice Systems, first volume, Giuffrè Editore, Milano, 2007, str. 67-95.
10. Filipović, G., Vladović, S., Djeca u sukobu sa zakonom – pravosuđe po mjeri djece?, Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu „Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju“, Zagreb, 2012, str. 193-205.
11. Gojković, J., Dostupnost sustava zaštite mentalnog zdravlja mladima s poteškoćama u ponašanju, Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu „Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju“, Zagreb, 2012, str. 175-191.
12. Gurda, V., Osnovna obilježja zakonske i sudske politike primjene kazne maloljetničkog zatvora u BiH i u uporednom krivičnom pravu i praksi, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991), vol. 36, br. 2, 2015, str. 787-812.
13. Haverkamp, R., Sweden, u: Dünkler, F., Grzywa, J., Horsfield, P., Pruin, I. (ur.), Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situation and Reform Developments, vol. 3, 2nd revised edition, Forum Verlag Godesberg, 2011, str. 1355-1389.
14. Hirjan, F., Singer, M., Komentar zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2002.
15. Izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu za 2013., Pravobraniteljica za djecu, Zagreb, 2014.
16. Izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu za 2014., Pravobraniteljica za djecu, Zagreb, 2015.
17. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2015., Pravobraniteljica za djecu, Zagreb, 2016.
18. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2016., Pravobraniteljica za djecu, Zagreb, 2017.
19. Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2015., Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa, Zagreb, Uprava za zatvorski sustav, 2016.
20. Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2012. godinu, Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa, Uprava za zatvorski sustav, Zagreb, 2013.
21. Koren Mrazović, M., Maloljetnici i mlađi punoljetnici s poremećajima u ponašanju u tretmanu socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj, Kriminologija i socijalna integracija, vol. 6, br. 2, 1998, str. 141-152.
22. Koren Mrazović, M., Uloga socijalne skrbi prema Zakonu o sudovima za mladež, HLJKPP, Zagreb, vol. 6, br. 2, 1999, str. 381-399.

23. Kovačić, Z., Mogućnost unaprjeđenja odgojne mjere pojačane brige i nadzora, magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada, Zagreb, 2009.
24. Križ, Đ., Kriteriji za odabir odgojnih mjera maloljetnicima u svjetlu primjene Zakona o sudovima za mladež, HLJKPP, Zagreb, vol. 6, br. 2, 1999, str. 365-379.
25. Lončarević, J., Kazna maloljetničkog zatvora, magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Zagreb, 2003.
26. Lulić Čavar, G., Neki aspekti evaluacije učinkovitosti tijeka izvršenja odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar za maloljetnike, Kriminologija i socijalna integracija, vol. 3, 1995, br. 1, str. 53-70.
27. Maleczky, O., Jugendstrafrecht, 4. Auflage, Manz, Wien, 2008.
28. Maloić, S., Izvršavanje odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod – neka obilježja odgajnika i neke objektivne poteškoće u provođenju tretmana, Kriminologija i socijalna integracija, vol. 14, br. 1, 2006, str. 75-86.
29. Meier, B., Rössner, D., Schöch, H., Jugendstrafrecht, 3. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 2013.
30. Padovani, A., Brutto, S., Ciappi, S., Italy, u: Dünkel, F., Grzywa, J., Horsfield, F., Pruin, I. (ur.), Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situation and Reform Developments, 2nd revised edition, Forum Verlag Godesberg, vol. 2, 2011, str. 765-803.
31. Perić, O., Krivičnopravni položaj maloletnika sa posebnim osvrtom na jugoslovensko i francusko pravo, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 1975.
32. Petö Kujundžić, L., „Zar ni žohari u tanjuru nisu briga Ministarstva pravosuđa?“, objavljeno u Večernjem listu, 13. 7. 2013.
33. Petö Kujundžić, L., Zakon o sudovima za mladež s osvrtom na novine od 2011. do 2013., Zagreb, 2013.
34. Pilgram, A., Bruckmüller, K., Stummvoll, G., Austria, u: Dünkel, F., Grzywa, J., Horsfield, P., Pruin, I. (ur.), Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situation and Reform Developments, vol. 1, 2nd revised edition, Forum Verlag Godesberg, 2011, str. 41-99.
35. Poldrugač, Z., Marušić, D., Žižak, A. (ur.), Poludnevni tretmani djece i mladeži s poremećajima u ponašanju, Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Hrvatska udruga socijalnih pedagoga, Zagreb, 2006.
36. Puharić, B., Radić, I., Primjena načela svrhovitosti u postupanju prema maloljetnicima, HLJKPP, Zagreb, vol. 22, br. 2, 2015, str. 635-671.
37. Radić, I., Sustav maloljetničkih sankcija, doktorski rad, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, listopad 2016.
38. Ratkajec, G., Jeđud, I., Razlike u procjeni razine rizika između dvije skupine korisnika institucionalnog tretmana, Kriminologija i socijalna integracija, vol. 17, br. 2, 2009, str. 1-14.
39. Ricijaš, N., Instrumenti procjene djece i adolescenata – mogućnost primjene probacije za maloljetnike, Ljetopis studijskog centra socijalnog rada, vol. 13, br. 2, 2006, str. 271-295.
40. Ricijaš, N., Jeđud Borić, I., Lotar Rihtarić, M., Mirosavljević, A., Pojačana briga i nadzor iz perspektive mladih i voditelja odgojne mjere, UNICEF – Hrvatska, Zagreb, lipanj 2014.
41. Ricijaš, N., Probacija za maloljetnike u Hrvatskoj: stanje i perspektive, Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, vol. 41, br. 1, 2005, str. 129-142.
42. Rittossa, D., Božićević Grbić, M., Zakon o sudovima za mladež – reformski zahvati i praktične dileme, HLJKPP, Zagreb, vol. 19, br. 2, 2012, str. 656-667.
43. Storgaard, A., The Youth Sanction – a Punishment in Disguise, Scandinavian Studies in Law, 1999-2012, str. 382-394.
44. The Youth Rehabilitation Order and other Youth Justice Provisions of the Criminal Court and Immigration Act 2008, Youth Justice Boards for England and Wales, Halsang Printing Group, England, 2010.

45. Vukota, Lj., Tretman maloljetnika – stanje i perspektive, Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu „Zaštita prava i interesa djece u sukobu sa zakonom“, Zagreb, 2012, str. 257-275.

Summary

THE CROATIAN JUVENILE SANCTIONS SYSTEM: THE CURRENT SITUATION AND PROPOSALS FOR CHANGE

In this paper the author analyses juvenile sanctions which are regulated in the Juvenile Courts Act. For every sanction, the author presents data on its application in practice, a comparison with similar sanctions from the legal systems of different European countries, and points out the basic features of every sanction and the problems that have been noted in the application of these sanctions in practice. These data were obtained by a critical analysis of the Juvenile Courts Act/2011, the positive legal and by-law provisions which regulate the execution procedure of juvenile sanctions, and leading theoretical views regarding juvenile sanctions and their comparison with the basic principles contained in international documents and legislative solutions from the juvenile criminal laws of some other European countries. Data from the Central Bureau of Statistics for the period 1998 to 2014, court case law, and reports of various public bodies were collected and analysed in order to determine the manner in which juvenile sanctions are being implemented in Croatian practice and whether there are any problems. The author concludes that although the Croatian juvenile sanction system includes a wide range of substantively different juvenile sanctions and that the legal provisions have been adjusted in conformity with the newest findings of criminal law science, juvenile sanctions in practice do not achieve their purpose (special prevention). The established reasons for the ineffectiveness of the existing system are: positive legal regulations are not properly implemented in practice; there is no uniform and efficient sanction policy; problems exist in the process of the execution of certain sanctions, especially institutional measures (inadequate conditions in institutions, the lack of professional staff; the lack of material resources to conduct different treatment programmes, etc.). In the final part of paper, the author gives various proposals to improve the current situation and the conditions in the process of implementing juvenile sanctions in practice.

Keywords: juveniles, juvenile sanctions, the Juvenile Courts Act, application of juvenile sanctions in practice.